

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ

ОЦІНКА ВПЛИВУ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ НА ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ В УКРАЇНІ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконав: студент II курсу, групи 672-3
денної форми навчання
спеціальність 072 «Фінанси, банківська
справа та страхування»
Гарас Володимир Юрійович _____

Керівник:
завідувач кафедри фінансів і кредиту
проф. Нікіфоров Петро Опанасович _____

До захисту допущено на засіданні кафедри
протокол № ____ від _____ 2023 р.

Завідувач кафедри фінансів і кредиту
_____ проф. Нікіфоров П.О.

АНОТАЦІЯ

Гарас В.Ю. Оцінка впливу грошово-кредитної політики на діяльність банків в Україні. – Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, 2023.

У кваліфікаційній роботі проведено дослідження впливу грошово-кредитної політики на діяльність банків в Україні. Досліджена сутність монетарної політики, її цілі та місце в загальнодержавній економічній політиці; охарактеризовано основні засади грошово-кредитної політики; розглянуті методичні підходи до оцінки впливу грошово-кредитної політики на діяльність банків. Проаналізовано основні тенденції монетарної політики в Україні у період фінансової кризи, інструменти монетарної політики Національного банку України, а також запропоновані шляхи вдосконалення впливу грошово-кредитної політики на стабільне функціонування банківської системи.

Ключові слова: банківська установа, банківська система, монетарна політика, грошово-кредитна політика, Національний банк України, фінансова криза.

ANNOTATION

Garas V. Assessment of the influence of monetary policy on the activity of banks in Ukraine. – Manuscript. Qualification work for obtaining the second (master's) level of higher education in specialty 072 «Finance, banking and insurance». Yuri Fedkovich Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2023.

In the qualifying work, a study of the influence of monetary policy on the activity of banks in Ukraine was conducted. The essence of monetary policy, its goals and its place in the national economic policy are studied; the main principles of monetary policy are characterized; methodical approaches to assessing the influence of monetary policy on the activity of banks are considered. The main trends of monetary policy in Ukraine during the period of the financial crisis, the monetary policy instruments of the National Bank of Ukraine, as well as proposed ways of improving the influence of monetary policy on the stable functioning of the banking system are analyzed.

Key words: banking institution, banking system, monetary policy, monetary policy, National Bank of Ukraine, financial crisis.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ В.Ю. Гарас

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ .	7
1.1 Сутність монетарної політики, її цілі та місце в загальнодержавній економічній політиці.....	7
1.2 Основні засади грошово-кредитної політики	11
1.3 Методичні підходи до оцінки впливу грошово-кредитної політики на діяльність банків	16
Висновки до розділу 1.....	20
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ІНСТРУМЕНТІВ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ.....	21
2.1 Характеристика основних тенденцій монетарної політики в Україні у період фінансової кризи.....	21
2.2 Аналіз дії інструментів монетарної політики Національного банку України на економічні процеси	26
2.3 Оцінка впливу грошово-кредитної політики на діяльність банків України	31
Висновки до розділу 2.....	36
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ЗБІЛЬШЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНСТРУМЕНТІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАСАД ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ	38
3.1 Зарубіжний досвід ефективного застосування інструментарію монетарної політики	38
3.2 Шляхи вдосконалення впливу грошово-кредитної політики на стабільне функціонування банківської системи	43
Висновки до розділу 3.....	48
ВИСНОВКИ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	54
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Протягом останніх двох років в Україні спостерігаються складні економічні та політичні процеси. Відбувається економічне падіння, реальна заробітна плата та платоспроможність населення знизилася, виникли деякі зовнішньоторговельні обмеження, що спровоковано повномасштабною агресією РФ проти нашої держави. Звичайно, такі тенденції та явища ускладнюють процес ведення бізнесу звичайними суб'єктами господарювання. Господарські ризики стають більш відчутними. Якщо в умовах економічного зростання їх ігнорування призводило до недоотримання частини прибутку, то в умовах складних кризових процесів це може призвести навіть до масового банкрутства банків. У такому контексті різко підвищується актуальність дослідження питань забезпечення економічної безпеки банківського сектору за рахунок застосування адекватних інструментів грошово-кредитної політики.

Дослідженнями у цій сфері займалися такі автори, як Атаманчук З., Бондаренко Д., Джус М., Дзюблук О., Заволока Ю. М., Зомчак Л. М., Королюк Т. О., Кривцун І., Ксьонжик І., Лапінкова А. О., Макогін З., Мацьків Г., Нестеренко О. М., Нікітішин А. О., Оганесян М. М., Пасічний М., Петришин Л., Пирого С. С., Побережна А. Р., Поплюйко Я. В., Тетерчук А. В., Тищенко В. В., Трубнік Т. Є., Шаров О., Юрчишена Л. В.

Мета роботи полягає в обґрунтуванні напрямів збільшення ефективності інструментів реалізації основних засад грошово-кредитної політики в контексті забезпечення стабільності банківської системи.

Відповідно, завданнями в межах дослідження є:

- визначити сутність монетарної політики, її цілі та місце в загальнодержавній економічній політиці;
- охарактеризувати основні засади грошово-кредитної політики;
- розглянути методичні підходи до оцінки впливу грошово-кредитної політики на діяльність банків;

- проаналізувати характеристику основних тенденцій монетарної політики в Україні у період фінансової кризи;
- дослідити аналіз дії інструментів монетарної політики Національного банку України на економічні процеси;
- оцінити вплив грошово-кредитної політики на діяльність банків України;
- вивчити зарубіжний досвід ефективного застосування інструментарію монетарної політики;
- запропонувати шляхи вдосконалення впливу грошово-кредитної політики на стабільне функціонування банківської системи.

Об'єктом дослідження є грошово-кредитна політика української держави.

Предметом дослідження є вплив грошово-кредитної політики НБУ на банківський сектор.

Інформаційна база дослідження складається з звітів НБУ щодо грошово-кредитної політики, даних звітності самих банків, інформації від міжнародних організацій.

У роботі використовувалися загальнонаукові та спеціальні **методи** дослідження. До загальнонаукових можна віднести: дедукцію, роботу з джерела, класифікацію тощо. Використовували такі емпіричні методи: горизонтальний і вертикальний аналіз, коефіцієнтний аналіз, балансовий метод та інші.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в наступному:

- набуло подальшого розвитку визначення сутності монетарної політики, як сукупності економічних, правових, організаційних та інших заходів, спрямованих НБУ та іншими державними органами на сферу використання грошово-кредитних коштів з метою забезпечення прогнозованості цінності гривні, досягнення інших економічних і фінансових цілей.

- набули подальшого розвитку методичні підходи до оцінки впливу грошово-кредитної політики на діяльність банків.

Апробація та практичне значення результатів дослідження. Практична значущість результатів дослідження полягає в тому, що запропоновані автором підходи до оцінки впливу грошово-кредитної політики на діяльність банків можуть бути використані зацікавленими стейкхолдерами в Україні.

Структура кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг магістерської роботи становить 58 сторінок друкованого тексту, основний зміст роботи викладено на 53 сторінках. Робота містить 19 рисунків, список використаних джерел включає 44 найменування.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1 Сутність монетарної політики, її цілі та місце в загальнодержавній економічній політиці

Грошово-кредитна політика держави чинить значний вплив на економіку країни, а тому вона трансформує умови функціонування всіх економічних суб'єктів, якими, наприклад, є банки. Будь-які зміни грошово-кредитної політики можуть як позитивно, так і негативно позначитися на діяльності цього сектору, а відтак і на рівні їхньої економічної безпеки. З огляду на цей аспект і керуючись обраною темою дослідження, необхідно зупинитися на понятті та інструментах грошово-кредитної політики більш детально.

Розглядаючи поняття «грошово-кредитна політика» слід уточнити, що вона являє собою частину державної економічної політики, спрямованої на підвищення добробуту українських громадян.

Монетарна політика, фундаментальний аспект макроекономічного управління – це процес, за допомогою якого центральний орган грошово-кредитного регулювання, як правило, центральний банк країни, контролює пропозицію грошей, часто таргетуючи рівень інфляції і процентну ставку, щоб забезпечити цінову стабільність і загальну довіру до валюти. На відміну від фіскальної політики, яка пов'язана з державними доходами та витратами, монетарна політика зосереджена на управлінні процентними ставками та загальною грошовою масою в обігу.

Суть монетарної політики полягає в її здатності впливати на економічні умови. Регулюючи рівень пропозиції грошей і вартість запозичень (процентні ставки), центральний банк може впливати на різні економічні змінні,

включаючи темпи інфляції, обмінні курси, економічне зростання та рівень безробіття [28, с.178].

Існує два основних типи монетарної політики: експансіоністська та рестрикційна. Експансіоністська монетарна політика застосовується для стимулювання економіки в періоди рецесії або коли існує ризик дефляції. Вона передбачає зниження відсоткових ставок і збільшення грошової маси, здешевлення кредитів і заохочення витрат та інвестицій. І навпаки, рестрикційна монетарна політика використовується для уповільнення перегріву економіки або для контролю інфляції. Вона передбачає підвищення відсоткових ставок і скорочення грошової маси, що робить запозичення дорожчими, а отже, стримує витрати та інвестиції.

Критично важливим аспектом ефективної монетарної політики є довіра до центрального банку та очікування учасників ринку [26, с.139]. Якщо бізнес, споживачі та інвестори вірять, що центральний банк вживатиме належних заходів для підтримання цінової стабільності, їхні очікування можуть самореалізуватися, сприяючи економічній стабільності.

Крім того, монетарна політика діє в динамічному та взаємопов'язаному глобальному середовищі. Транскордонні потоки капіталу, коливання валютних курсів і глобальні фінансові ринки можуть впливати на ефективність внутрішньої грошово-кредитної політики, а іноді й обмежувати її. Тому центральні банки повинні постійно відстежувати і реагувати на внутрішні та міжнародні економічні показники і тенденції.

Таким чином, монетарна політика є складним і життєво важливим інструментом управління економікою. Вона вимагає збалансування численних цілей, реагування на мінливі економічні умови та координації з іншими політиками, такими як фіскальна політика, для досягнення загальної економічної стабільності та зростання.

Грошово-кредитна політика є складовою частиною загальної економічної та фінансової політики країни. Вона виступає в ролі інструменту розширення і вдосконалення зовнішньоекономічних зв'язків і відносин,

внутрішнього грошового обороту. Така політика виступає в ролі інструменту забезпечення стабільної економічної діяльності країни. Однак важливо зазначити, що зовнішньоекономічні зв'язки та відносини можуть поліпшуватися не тільки завдяки економічним інструментам, а й політичним. З іншого боку, грошово-кредитна політика дійсно є частиною загальної економічної та фінансової політики країни.

Таким чином, розглянувши різні судження, доцільно сформулювати власне визначення. У загальному вигляді монетарна політика в Україні означає сукупність економічних, правових, організаційних та інших заходів, спрямованих НБУ та іншими державними органами на сферу використання грошово-кредитних коштів з метою забезпечення прогнозованості цінності гривні, досягнення інших економічних і фінансових цілей. Позитивною стороною такого визначення є те, що воно враховує цілі проведення грошово-кредитної політики в Україні.

НБУ проводить активну інформаційну політику, в рамках якої роз'яснює можливі наслідки прийнятих рішень у сфері грошово-кредитної політики. У таких умовах основним завданням НБУ є поступова переорієнтація уваги економічних агентів із коливань курсу обміну на рівень інфляції шляхом проведення зваженої монетарної політики, яка спрямована на стабілізацію цін[35, с.77].

Згідно з поставленими цілями, НБУ повинен:

- забезпечувати стабільність національної валюти;
- сприяти розвитку і зміцненню банківського сектора,
- забезпечувати надійність платіжної системи;
- сприяти розвитку стабілізації фінансового ринку України.

Головна мета єдиної державної монетарної політики полягає в забезпеченні цінової стабільності, що можливе тільки за підтримання низької інфляції, яка досягається шляхом зміни ключової ставки. Будь-яка зміна відсоткових ставок (зниження або збільшення) миттєво відбивається на дії економічних агентів. Першим на зміну ключової ставки реагує банківський

сектор, який при її зростанні підвищує кредитні ставки, а при її зниженні зменшує депозитні ставки. Рішення банків є для підприємств орієнтиром, а тому відбувається зміна рішень у сфері споживання, заощадження, виробництва, що, безумовно, впливає і на цінову динаміку.

За відсутності впливу якихось інших чинників, зниження процентних ставок стимулює кредитування, збільшує споживання та зростання інвестицій. Водночас інфляційний тиск може наростати. Тоді як високі відсоткові ставки призводять до зворотного ефекту, в результаті якого інфляційний тиск слабшає. Зміна рівня ключової ставки також впливає на інші фінансові показники: валютний курс, ціни фінансових активів (ціни акцій), ціни на нерухомість

Монетарна політика посідає ключове місце в загальній структурі економічної політики держави, функціонуючи разом з іншими політичними інструментами, такими як фіскальна політика, регуляторна політика та валютна політика, щоб спрямовувати економічну траєкторію країни[12, с.38]. Її роль нерозривно пов'язана з досягненням макроекономічних цілей, таких як контроль над інфляцією, управління діловим циклом, стабілізація фінансової системи та сприяння сталому економічному зростанню.

Центральне місце в ефективності монетарної політики посідає її вплив на сукупний попит, тобто загальний попит на товари та послуги в економіці. Регулюючи пропозицію грошей та процентні ставки, центральний банк може впливати на рішення щодо споживання та інвестицій, тим самим впливаючи на економічну активність. Наприклад, нижчі відсоткові ставки знижують вартість запозичень, заохочуючи бізнес і споживачів брати кредити на інвестиції та споживання, тим самим стимулюючи економічне зростання. І навпаки, вищі процентні ставки можуть стримувати надмірні витрати та інвестиції, допомагаючи контролювати інфляцію та стабілізувати економіку.

У ширшому контексті економічної політики монетарна політика часто доповнює фіскальну політику, яка включає державні видатки та податкові рішення. У той час як фіскальна політика безпосередньо впливає на економіку

через зміну державних видатків або податкових ставок, монетарна політика опосередковано впливає на економічну активність через вартість і доступність кредитів.

Крім того, монетарна політика відіграє важливу роль в управлінні валютним курсом. Впливаючи на процентні ставки, вона може впливати на приплив іноземного капіталу, який, у свою чергу, впливає на обмінний курс. Вища процентна ставка може залучити іноземний капітал, що призведе до підвищення курсу національної валюти, а це може вплинути на конкурентоспроможність експорту. Таким чином, рішення у сфері монетарної політики часто повинні враховувати їх вплив на обмінний курс і, як наслідок, на міжнародну торгівлю.

На додаток до своїх традиційних функцій, сфера застосування монетарної політики розширилася, особливо після фінансових криз. Центральні банки тепер приділяють більше уваги фінансовій стабільності, визнаючи, що стабільна фінансова система є передумовою ефективної монетарної політики. Це передбачає моніторинг та усунення системних ризиків, а в деяких випадках - застосування нетрадиційних заходів монетарної політики, таких як кількісне пом'якшення.

Підсумовуючи, зазначимо, що сформульовано визначення сутності грошово-кредитної політики та вказано цілі її проведення. Ключовим завданням є забезпечення стабільності цін, створення макроекономічних умов для довгострокового зростання економіки.

1.2 Основні засади грошово-кредитної політики

Фундаментальні принципи грошово-кредитної політики, якими керуються в своїх діях і стратегіях центральні банки, полягають у підтримці економічної стабільності та створенні умов, сприятливих для сталого економічного зростання. Їх суть проявляється в управлінні грошовою масою

та процентними ставками для досягнення конкретних макроекономічних цілей.

Одним з основних принципів є мета цінової стабільності. Він передбачає контроль над інфляцією для збереження купівельної спроможності валюти, що має важливе значення для економічної визначеності та довгострокового планування. Інфляційне таргетування стало широко прийнятою стратегією, коли центральний банк встановлює і публічно оголошує цільовий рівень інфляції, а потім коригує інструменти монетарної політики для досягнення цієї мети.

Іншим важливим принципом є сприяння сталому економічному зростанню. Шляхом управління процентними ставками та контролю грошової маси монетарна політика може впливати на економічну активність, допомагаючи згладжувати коливання ділового циклу. У періоди економічного спаду або рецесії для стимулювання зростання використовується експансіоністська монетарна політика, яка характеризується зниженням процентних ставок і збільшенням грошової маси. І навпаки, в періоди швидкого економічного зростання для запобігання перегріву та інфляції може застосовуватися стримуюча політика.

Забезпечення фінансової стабільності також є важливим принципом [27, с.97]. Стабільність фінансової системи має вирішальне значення для ефективної трансмісії монетарної політики та підтримки довіри до економічної системи. Центральні банки відстежують системні ризики та управляють ними, здійснюють нагляд за банківським сектором і, як кредитори останньої інстанції, надають екстрену ліквідність у часи фінансових труднощів.

Крім того, центральні банки часто відіграють роль у підтримці стабільності обмінного курсу. Вона важлива для міжнародної торгівлі та інвестиційних потоків.

Принцип операційної незалежності центрального банку також є наріжним каменем сучасної монетарної політики. Хоча конкретні цілі

монетарної політики можуть встановлюватись спільно з урядом, незалежність у досягненні цих цілей є вирішальним фактором довіри до неї та її ефективності. Незалежність допомагає запобігти політичному втручанню, дозволяючи центральному банку приймати рішення, виходячи з економічних умов, а не політичних міркувань.

Крім того, прозорість і підзвітність у проведенні монетарної політики є надзвичайно важливими. Чітко повідомляючи про цілі, стратегії та рішення, центральні банки можуть управляти очікуваннями та підвищувати ефективність своєї політики. Підзвітність передбачає пояснення та обґрунтування дій і рішень перед громадськістю та органами державного нагляду.

Нарешті, критично важливими є здатність реагувати та адаптуватися до мінливих економічних умов. Глобальне економічне середовище є динамічним, і монетарна політика повинна бути гнучкою та реагувати на зовнішні шоки, фінансові кризи або структурні зміни в економіці.

Отже, основні принципи грошово-кредитної політики передбачають зосередження на цінній стабільності, стійкому економічному зростанні, фінансовій стабільності, стабільності обмінного курсу, незалежності центрального банку, прозорості та підзвітності, а також адаптивності до економічних умов. Ці принципи визначають стратегічні рамки, в яких діють центральні банки для управління складною динамікою сучасної економіки.

Для реалізації таких принципів застосовуються відповідні інструменти, які представлені на рис. 1.1. Сюди належать процентні ставки за операціями НБУ, операції на відкритому ринку, прямі кількісні обмеження, валютні інтервенції, інші інструменти, визначені НБУ.

Встановлюючи ставки, за якими банки можуть позичати у центрального банку або розміщувати в ньому кошти, НБУ впливає на вартість кредитів в економіці [11, с.42]. Зниження цих ставок робить запозичення дешевшими, стимулюючи витрати та інвестиції, тоді як підвищення ставок може охолодити перегріту економіку, роблячи кредити дорожчими.

Обов'язкові резервні вимоги – ще один важливий інструмент. Це правила, встановлені центральним банком, які визначають мінімальну суму коштів, яку банк повинен тримати під свої депозитні зобов'язання. Змінюючи ці вимоги, центральний банк може безпосередньо впливати на обсяг коштів, які банки мають у своєму розпорядженні для кредитування. Зниження резервних вимог збільшує обсяг ресурсів, доступних банкам для надання фізичним та юридичним особам, що потенційно стимулює економічну активність, тоді як їх підвищення може обмежити кредитні можливості банків, допомагаючи контролювати пропозицію грошей та інфляцію.

Рис. 1.1. Основні інструменти та методи грошово-кредитної політики

Джерело: складено автором на основі [34, с.38; 14, с.3; 5, с.169]

Операції на відкритому ринку є одними з найбільш часто використовуваних та ефективних інструментів в арсеналі монетарної політики. Вони передбачають купівлю та продаж державних цінних паперів на відкритому ринку. Коли центральний банк купує цінні папери, він вливає ліквідність у банківську систему, збільшуючи пропозицію грошей і часто призводячи до зниження процентних ставок. І навпаки, продаж цінних паперів

вилучає ліквідність, зменшуючи пропозицію грошей і, як правило, призводить до підвищення процентних ставок.

Рефінансування кредитних установ є ще одним важливим методом. Через нього центральні банки надають короткострокові кредити комерційним банкам та іншим фінансовим установам. Умови цих кредитів, такі як відсоткові ставки та тривалість, є ключовими важелями, за допомогою яких центральний банк може впливати на ліквідність та умови кредитування в економіці.

Прямі кількісні обмеження - це метод, за допомогою якого центральний банк встановлює ліміти на суму кредитів, які можуть надавати комерційні банки. Обмеження можуть бути загальними або спрямованими на конкретні сектори. Такі заходи часто застосовуються в ситуаціях, коли більш традиційні інструменти, такі як процентні ставки, є недостатньо ефективними, або коли є потреба безпосередньо контролювати кредитну експансію в певних галузях економіки, таких як нерухомість чи споживче кредитування.

Іншим підходом є встановлення цільових орієнтирів для зростання грошових агрегатів, наприклад, M1, M2 або M3. Контролюючи темпи зростання цих агрегатів, центральний банк може впливати на економічну активність та інфляцію [6, с.30].

Валютні інтервенції використовуються для впливу на вартість гривні. Центральні банки купують або продають долар США чи євро, щоб вплинути на обмінний курс. Однак такі інтервенції можуть бути дорогими і мати обмежену довгострокову ефективність, особливо проти фундаментальних ринкових чинників.

Випуск облігацій від власного імені – це метод, який центральний банк може використовувати для контролю ліквідності. Випускаючи облігації, центральний банк поглинає ліквідність з ринку, що може допомогти контролювати інфляцію або стабілізувати валюту.

Отже, основні принципи грошово-кредитної політики полягають у стабілізації цін та забезпеченні економічного зростання, при цьому центральні

банки використовують такі інструменти, як коригування процентних ставок та резервні вимоги для впливу на економіку. Ключове місце в цій політиці займає баланс між контролем інфляції за допомогою монетарних заходів, таких як встановлення інфляційних цілей та управління грошовою масою, а також створенням умов для сталого економічного розвитку.

1.3 Методичні підходи до оцінки впливу грошово-кредитної політики на діяльність банків

У контексті методологічних підходів до оцінки впливу монетарної політики на діяльність банків слід відмітити різні статистичні методи, такі як горизонтальний аналіз, вертикальний аналіз, аналіз коефіцієнтів та прямі математичні розрахунки.

Горизонтальний аналіз, також відомий як трендовий аналіз, є важливим для розуміння того, як монетарна політика впливає на діяльність банку в часі. Передбачається порівняння фінансових даних, таких як звіти про прибутки і збитки та баланси, за різні періоди. У такий спосіб виявляються тенденції та закономірності зростання, що допомагає аналітикам визначити, як зміни в монетарній політиці, як-от коригування процентних ставок чи резервних вимог, впливають на фінансовий стан банків протягом послідовних періодів.

Вертикальний аналіз, з іншого боку, пропонує пропорційний аналіз фінансової звітності. Кожна стаття фінансового звіту або інших даних подається у відсотках до іншої статті. Наприклад, у звіті про прибутки та збитки кожен рахунок може бути представлений як відсоток від загального обсягу продажів. Цей метод особливо корисний для розуміння того, як монетарна політика впливає на різні компоненти фінансової звітності банків. Наприклад, він може виявити, як зміни в обліковій ставці впливають на частку процентного доходу в загальному доході, таким чином пропонуючи розуміння

операційної ефективності та стратегії банку у відповідь на зміни в монетарній політиці.

Коефіцієнтний аналіз є ще одним важливим інструментом, який передбачає розрахунок фінансових коефіцієнтів для оцінки результатів діяльності банку, його фінансового стану та операційної ефективності. Такі індикатори, як співвідношення кредитів до депозитів, чиста процентна маржа та коефіцієнт достатності капіталу, можуть бути особливо показовими в контексті монетарної політики. Вони допомагають зрозуміти, як зміни в політиці, такі як коригування нормативів резервування або процентних ставок, безпосередньо впливають на ліквідність, прибутковість і профіль ризику банку.

Алгоритм до оцінки впливу монетарної політики на діяльність банків передбачає послідовний та структурований підхід, починаючи зі збору релевантних даних. На цьому етапі необхідно зібрати комплексну інформацію, джерелом якої часто є авторитетні установи, такі як НБУ. Дані охоплюють широкий спектр фінансово-економічних показників, починаючи від процентних ставок і резервних вимог і закінчуючи ширшими економічними показниками, які можуть характеризувати банківські операції.

Після збору даних наступний етап включає детальний аналіз монетарної політики НБУ. Такий аналіз має на меті зрозуміти цілі, інструменти та механізми політики. Відбувається вивчення того, як рішення НБУ, такі як зміни облікової ставки, резервних вимог або операцій на відкритому ринку, впливають на ліквідність, інфляцію та економічне зростання. Розуміння цих аспектів є надзвичайно важливим, оскільки вони формують тло, на якому працює банківський сектор.

Згодом фокус зміщується на аналіз конкретних показників, які відображають розвиток банківської галузі. Мова йде про широкий спектр показників, включаючи, але не обмежуючись ними, зростання кредитів, динаміку депозитів, коефіцієнт непрацюючих кредитів, показники прибутковості, такі як чиста процентна маржа, та коефіцієнти достатності

капіталу. Цей крок є необхідним для встановлення прямих кореляцій між монетарною політикою НБУ та її відчутними наслідками для банківського сектору.

Кульмінацією цього процесу є формулювання остаточного висновку щодо впливу монетарної політики на діяльність банків. Передбачається синтез висновків, отриманих в результаті аналізу монетарної політики, та виявлених тенденцій у банківському секторі. Мета полягає в тому, щоб сформулювати, як монетарна позиція НБУ впливає на кредитну поведінку банків, їхні апетити до ризику, прибутковість та загальний фінансовий стан. Цей висновок – не просто моментальний знімок, а прояв глибокого розуміння взаємозв'язку між монетарною політикою та динамікою банківського сектору з урахуванням як прямих наслідків політичних рішень, так і ширшого економічного контексту, в якому ці рішення ухвалюються.

В контексті оцінки впливу монетарної та кредитної політики на діяльність банків слід звернути увагу на кілька ключових показників. Кількість банків у секторі є основним індикатором, що відображає конкурентоспроможність та стабільність ринку. Збільшення кількості банків часто вказує на ліберальну, орієнтовану на стимулюючу монетарну політику, тоді як зменшення може свідчити про консолідацію через жорстку політику або економічні проблеми. Динаміка кількості банків також може свідчити про вхідні бар'єри та регуляторне середовище, яке формує орган грошово-кредитного регулювання.

Зміни в структурі чистих активів банків мають вирішальне значення для розуміння того, як монетарна політика впливає на розподіл активів банків та їхній апетит до ризику. Зрушення в бік більш ліквідних активів може свідчити про реакцію на жорсткішу монетарну політику або підвищену схильність до ризику, тоді як перехід до довгострокових, більш дохідних активів може свідчити про реакцію на нижчі процентні ставки та експансивну монетарну політику. Аналіз цих змін допомагає зрозуміти, як банки коригують свої

портфелі у відповідь на зміни в монетарній політиці та загальноекономічному кліматі.

Показники регулятивного капіталу банківського сектору є фундаментальними для розуміння стійкості та стабільності сектору. Коефіцієнти регулятивного капіталу, як і коефіцієнт адекватності капіталу (CAR), дають уявлення про стан банківського сектору під впливом монетарної політики. Наприклад, підвищення центральним банком нормативу достатності капіталу може призвести до більш консервативного підходу банків до кредитування, що вплине на їхню загальну активність та прибутковість. І навпаки, зниження вимог до капіталу може стимулювати збільшення обсягів кредитування, але також потенційно підвищити ризикованість сектору.

Показники прибутковості, такі як рентабельність активів (ROA) та рентабельність капіталу (ROE), є невід'ємною частиною оцінки впливу монетарної політики на фінансові результати банків. Такі індикатори допомагають оцінити ефективність банків у генеруванні прибутку з їхніх активів та капіталу. М'яка монетарна політика, що характеризується нижчими процентними ставками, може знизити чисту процентну маржу, впливаючи таким чином на показники ROA та ROE. І навпаки, більш жорстка монетарна політика може призвести до підвищення процентних ставок, що потенційно збільшить маржу, але також вплине на попит на кредити та рівень дефолтів.

Разом ці показники дають повне уявлення про реакцію банківського сектору на монетарну політику.

Аналізуючи ці показники, можна визначити прямі та непрямі наслідки змін у грошово-кредитній політиці для структури, стабільності, стратегій розміщення активів та загальної прибутковості банківської системи, що забезпечує більш фундаментальне розуміння ефективності політики та її наслідки.

Висновки до розділу 1

Підводячи підсумок, зазначимо, що у процесі вивчення теоретичних засад грошово-кредитної політики сформульовані наступні висновки:

- визначена сутність монетарної політики, її цілі та місце в загальнодержавній економічній політиці. У загальному вигляді монетарна політика в Україні означає сукупність економічних, правових, організаційних та інших заходів, спрямованих НБУ та іншими державними органами на сферу використання грошово-кредитних коштів з метою забезпечення прогнозованості цінності гривні, досягнення інших економічних і фінансових цілей. Ключовим завданням є забезпечення стабільності цін, створення макроекономічних умов для довгострокового зростання економіки. Місце монетарної політики знаходиться поряд з фіскальною, валютною, бюджетною тощо;

- вказані основні засади грошово-кредитної політики. Фундаментальною метою грошово-кредитної політики є цінова стабільність, яка досягається за допомогою таких інструментів, як маніпулювання процентними ставками та коригування норм резервування, що безпосередньо впливають на вартість запозичень і пропозицію грошей. Така діяльність держави покликана збалансувати різнонаправлені потреби – стримування інфляції та сприяння сталому економічному зростанню.

- сформульовані методичні підходи до оцінки впливу грошово-кредитної політики на діяльність банків. Важливими аналітичними методами в межах процесу є горизонтальний аналіз, вертикальний аналіз, аналіз коефіцієнтів, прямі математичні розрахунки та інші. Процес складається з збору даних, оцінки монетарної політики держави, оцінки розвитку банків, оцінки впливу монетарної політики на банківську сферу, формулювання остаточних висновків.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ІНСТРУМЕНТІВ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ

2.1 Характеристика основних тенденцій монетарної політики в Україні у період фінансової кризи

Одним з найбільш вагомих інструментів монетарної політики та параметрів макроекономічного середовища є облікова політика, а тому слід звернути увагу на неї в першу чергу. Фінансові кризи переслідують Україну постійно, тому протягом останніх 5 років можна виділити два окремих випадки, а саме у зв'язку із коронавірусною пандемією у 2020 році, частково 2021 році, а також у зв'язку із повномасштабним вторгненням Росії в Україну у 2022 році та по поточний момент.

З 2018 по 2020 рік спостерігалася чітка тенденція до зниження облікової ставки, яка почала зростати з 18% у 2018 році і поступово знизилася до 6% до 2020 року. Це свідчить про монетарну політику, спрямовану на стимулювання економічного зростання та інвестицій, що є типовим для стабільних економічних умов. Нижчі відсоткові ставки в цей період сприяли заохоченню запозичень і витрат як з боку бізнесу, так і з боку споживачів.

Однак ситуація кардинально змінилася у 2021 році, коли облікова ставка зросла до 9%. Таке підвищення можна трактувати як превентивний або реактивний захід центрального банку для вирішення нових економічних викликів, що потенційно можуть включати знецінення національної валюти. Відбувається перехід до більш обережної монетарної політики.

Найяскравіша зміна спостерігається у 2022 році, коли облікова ставка зросла до 25%. Таке різке підвищення, безсумнівно, пов'язане з фінансовою кризою, спричиненою російським вторгненням. Відбувається агресивне посилення монетарної політики, а саме для боротьби з високою інфляцією, стабілізації національної валюти та управління відтоком капіталу. Під час геополітичних криз, таких як повномасштабне вторгнення, ці економічні

проблеми часто загострюються, що вимагає від монетарної влади більш екстремальних заходів (Рис. 2.1).

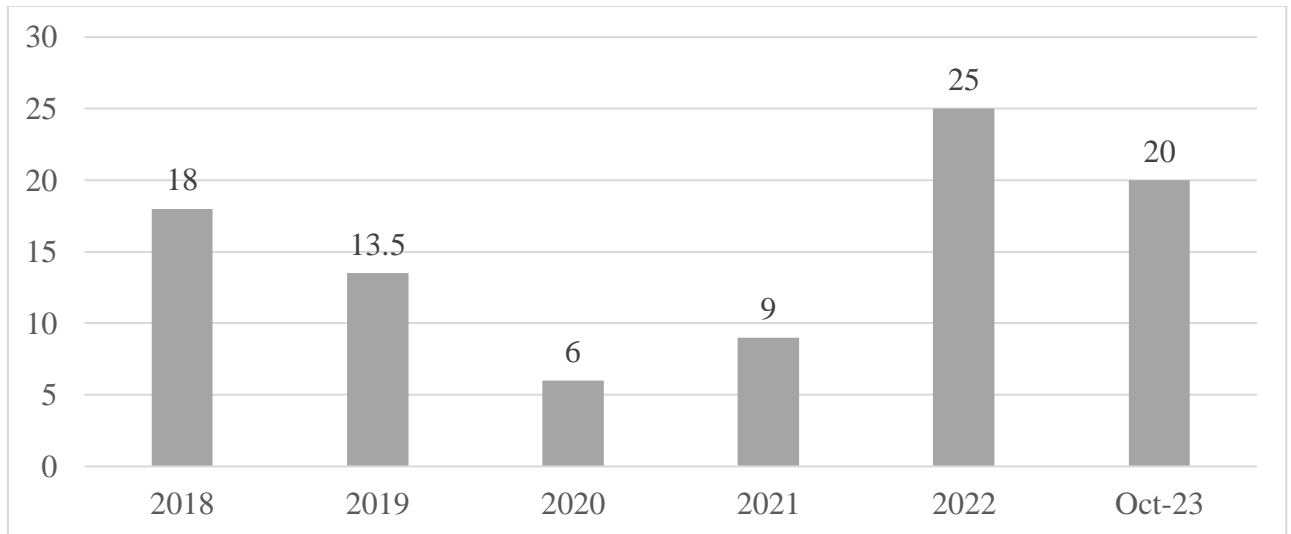

Рис.2.1 Динаміка облікової ставки в Україні у 2018-жовтні 2023 рр., %

Джерело: складено автором на основі [20]

До жовтня 2023 року облікова ставка знизилася до 20%, що все ще значно перевищує докризовий рівень. Хоча економічна ситуація залишається складною, з'явилися ознаки стабілізації і нормалізації інфляції.

Загалом дані з 2018 року по жовтень 2023 року ілюструють траєкторію монетарної політики в Україні, яка зазнала значного впливу зовнішніх шоків, зокрема фінансової кризи, від коронавірусної пандемії та спричиненої російським вторгненням у 2022 році. Реакція НБУ, як видно з коливань облікової ставки, демонструє перехід від монетарної політики, спрямованої на підтримку зростання, до агресивних заходів щодо інфляції та валютної стабілізації у відповідь на кризу.

Динаміка золотовалютних резервів України з 2018 року до 1 вересня 2023 року також відображає адаптацію монетарної політики країни та економічні виклики, зокрема під час фінансової кризи, спровокованої російським вторгненням у 2022 році.

Спочатку спостерігається стійке і значне зростання резервів у 2018-2021 роках. Починаючи з 20 820 млн доларів США у 2018 році, резерви послідовно накопичувалися щороку, досягнувши 30 941 млн доларів США до 2021 року.

Однак у 2022 році відбувається помітне зниження до 28 494 млн доларів США. Це падіння, зрозуміло, пов'язане з фінансовою кризою, спричиненою російським вторгненням. Валютні резерви були використані для підтримки національної валюти, управління інфляційним тиском та задоволення нагальних потреб у фінансуванні, таких як імпорт або боргові зобов'язання. Скорочення резервів свідчить про реакцію на ці виклики, підкреслюючи серйозність економічних наслідків вторгнення.

Цікаво, що до 1 вересня 2023 року відбулося суттєве зростання резервів до 39 723 млн доларів США, що перевищує навіть докризовий пік. Тренд відображає успішні монетарні та фіскальні інтервенції, включаючи отримання зовнішньої фінансової допомоги та кредитів від міжнародних організацій (Рис. 2.2).

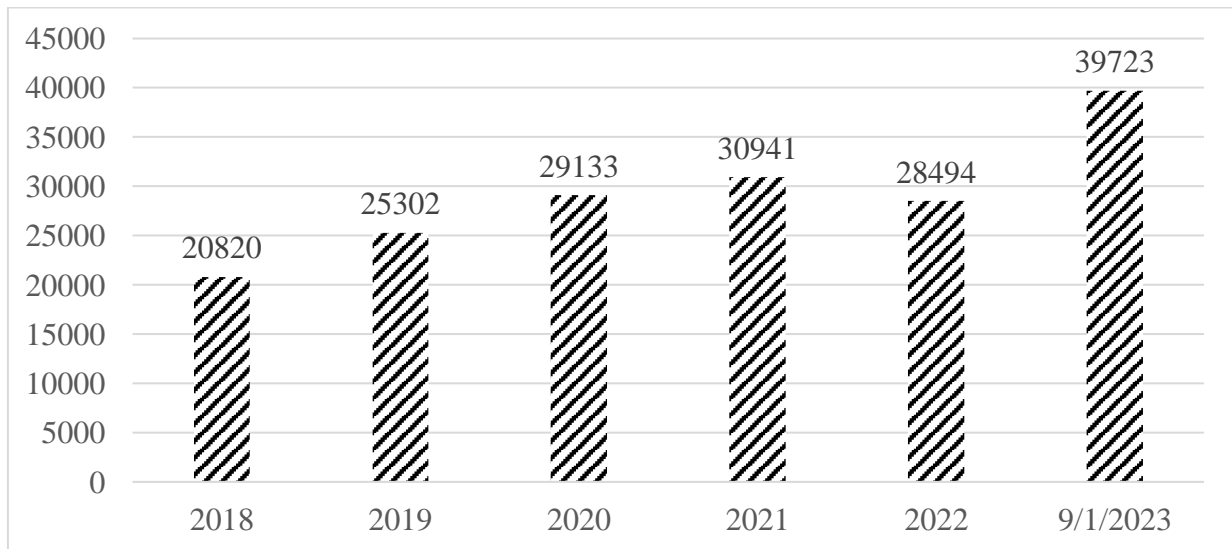

Рис. 2.2 Динаміка золотовалютних резервів України у 2018-01.09.2023 рр.,
млн дол. США

Джерело: складено автором на основі [16]

Динаміка операцій з регулювання ліквідності Національного банку України з 2018 року по листопад 2023 року свідчить про суттєві тенденції в

його монетарній політиці, особливо під час фінансової кризи, яка розпочалася у 2022 році через російське вторгнення.

У перші роки, 2018 та 2019, спостерігаємо мінімальну активність щодо операцій з підтримки ліквідності (1 млн грн у 2018 році та 125 млн грн у 2019 році), що свідчить про стабільність банківського сектору та відсутність значної потреби в екстрених вливаннях ліквідності. Основним інструментом, який використовувався протягом цього періоду, була мобілізація коштів банків через розміщення депозитних сертифікатів, обсяги яких зросли з 30 126 млн грн у 2018 році до 58 737 млн грн у 2019 році. Активізація монетарної політики була спрямована на контроль інфляційного тиску і управління надлишковою ліквідністю в банківській системі.

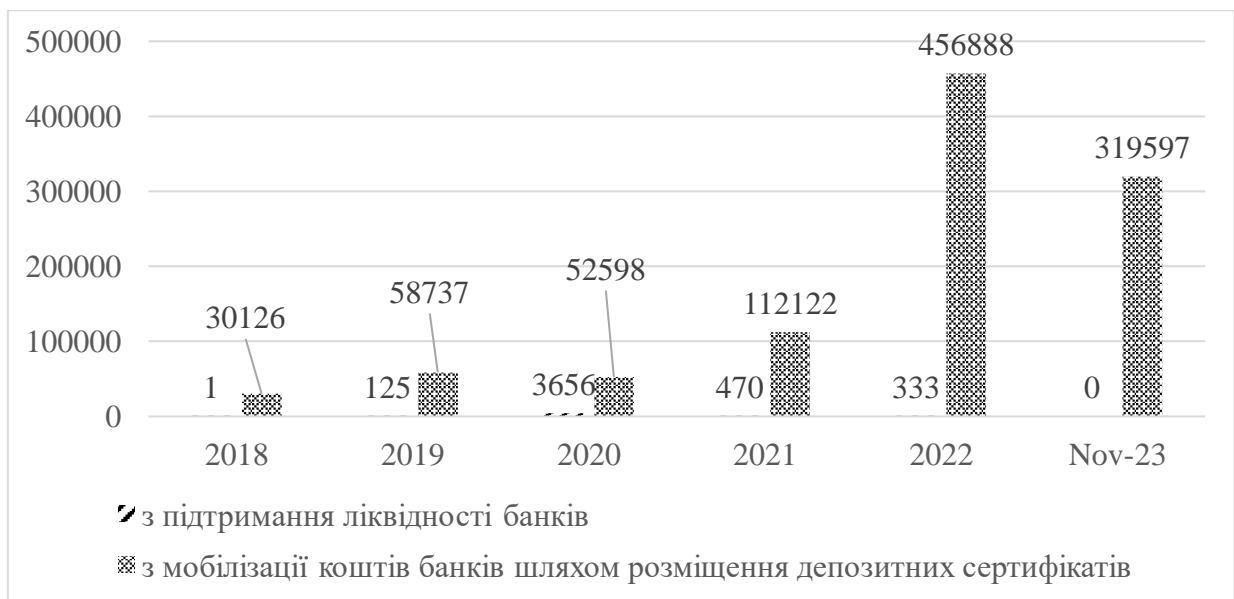

Рис. 2.3 Динаміка проведення операцій Національного банку України з регулювання ліквідності банків у 2018-01.11.2023 рр., млн грн.

Джерело: складено автором на основі [16]

У 2020 році спостерігається помітне зростання операцій з підтримки ліквідності до 3 656 млн грн, що відображає реакцію Національного банку на виклики, з якими зіткнулися банки через пандемію COVID-19.

У кризовому 2022 році спостерігається кардинальна зміна. Операції з підтримки ліквідності зменшуються до 333 млн грн, що пов'язано зі стратегічним фокусом на інші монетарні інструменти. Прикметно, що мобілізація банківських коштів стрімко зростає до 456 888 млн грн. Це реакція на величезні економічні та фінансові потрясіння, спричинені вторгненням, і відображає агресивні заходи з абсорбування надлишкової ліквідності, стабілізації валюти та контролю над інфляцією в умовах високої волатильності.

Динаміка монетарної бази в Україні з 2018 по 2022 рік, особливо під час фінансової кризи, спровокованої російським вторгненням у 2022 році, дає уявлення про тенденції монетарної політики країни. Протягом цих років відбувається послідовне зростання монетарної бази з 428,92 млрд грн у 2018 році до 829,83 млрд грн у 2022 році. Спостерігається м'яка монетарна політика, спрямована на стимулювання економічного зростання та вирішення різноманітних економічних викликів.

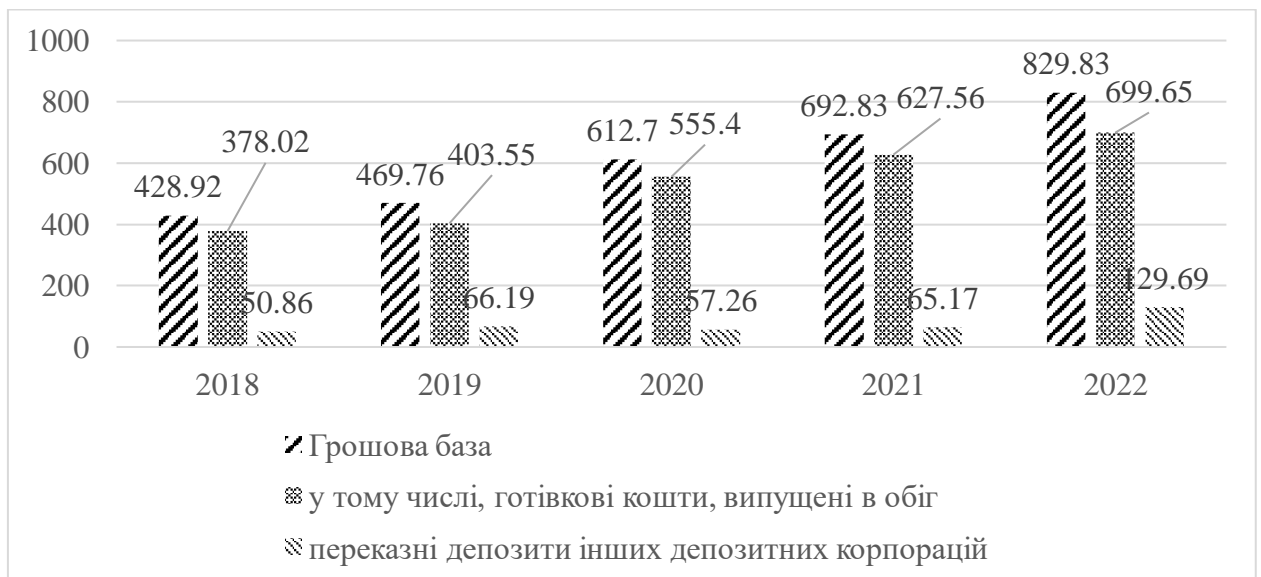

Рис.2.4 Динаміка грошової бази в Україні у 2018-2022 рр., %

Джерело: складено автором на основі [3; 4]

Розподіл монетарної бази на готівку в обігу та інші переказні депозити депозитних корпорацій демонструє певні тенденції. Готівка в обігу зросла з 378,02 млрд грн у 2018 році до 699,65 млрд грн у 2022 році. Таке накопичення

зумовлене кількома факторами, зокрема помірним економічним зростанням та суттєвою інфляцією.

Підводячи підсумок, зазначимо, що монетарна політика України під час фінансової кризи, визначеної російським вторгненням у 2022 році, продемонструвала перехід від експансіоністських до рестрикційних заходів, про що свідчить підвищення облікової ставки з 6% у 2020 році до 25% у 2022 році. Золотовалютні резерви зазнали значних коливань, знизившись до 28 494 млн доларів США у 2022 році, а потім відновившись до 39 723 млн доларів США у вересні 2023 року, що відображає зусилля з антикризового управління. Операції Національного банку України по впливу на банки також змістили акценти: різко збільшився обсяг коштів, мобілізованих від банків – з 112 122 млн грн у 2021 році до 456 888 млн грн у 2022 році, а скоротився обсяг операцій з підтримки їх ліквідності.

2.2 Аналіз дії інструментів монетарної політики Національного банку України на економічні процеси

Перш за все, прояв впливу монетарної політики на економіку загалом можна прослідкувати на прикладі динаміки ВВП України. З 2018 по 2020 рік спостерігалось стійке зростання ВВП з 3 560 596 млн грн у 2018 році до 4 222 026 млн грн у 2020 році. Цей період відображає сукупний вплив заходів монетарної політики, спрямованих на стимулювання економічного зростання та підтримання фінансової стабільності. Поступове збільшення ВВП у цей період свідчить про те, що політика Національного банку була ефективною у формуванні сприятливого середовища для економічного зростання, незважаючи на різні зовнішні та внутрішні виклики, зокрема геополітичну напруженість (Рис. 2.5).

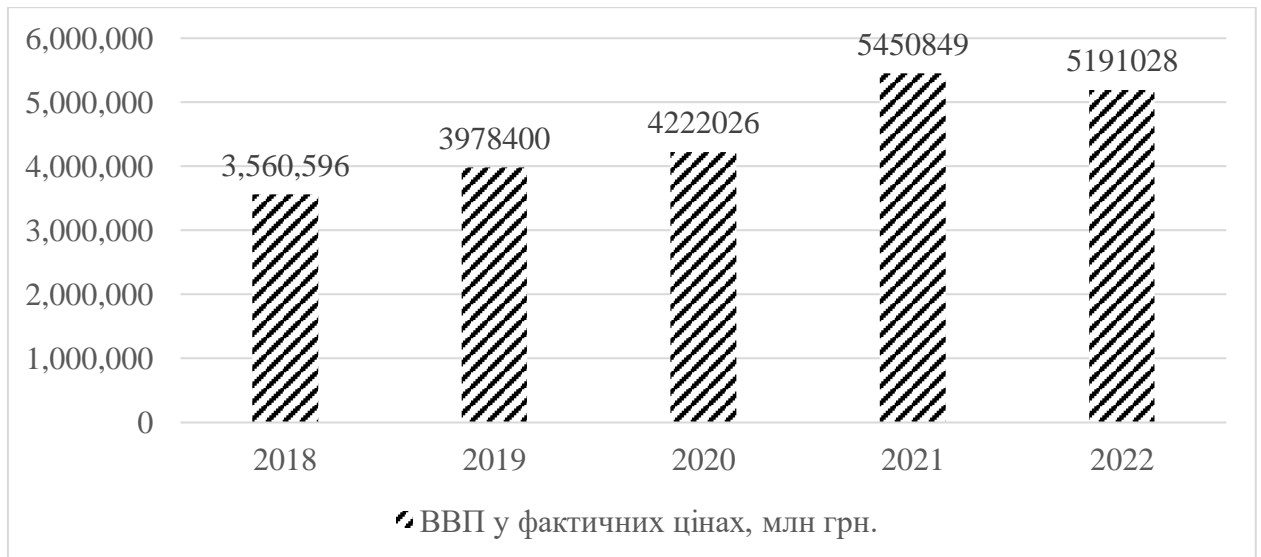

Рис.2.5 Динаміка ВВП у фактичних цінах у 2018-2022 рр., млн грн.

Джерело: складено автором на основі [2]

Однак у 2021 році відбувається значний стрибок ВВП до 5 450 849 млн грн. Таке суттєве зростання можна пояснити сукупністю факторів, зокрема інфляційним тиском. Прослідковується вплив експансійних заходів, вжитих Національним банком України для пом'якшення економічних наслідків пандемії COVID-19, таких як зниження процентних ставок і вливання ліквідності в економіку.

У 2022 році ВВП знижується до 5 191 028 млн грн. Це скорочення збігається з фінансовою кризою, спричиненою російським вторгненням, що зумовлює зміну монетарної політики НБУ в бік більш агресивних заходів, таких як підвищення облікової ставки для боротьби з інфляцією та стабілізації валюти. Падіння ВВП свідчить про економічне напруження. У цей період НБУ балансує між підтримкою економічного зростання та забезпеченням фінансової стабільності в умовах екстремального зовнішнього тиску.

Динаміка обмінного курсу української гривні до долара США та євро з 2018 року по серпень 2023 року дає уявлення про ефективність інструментів грошово-кредитної політики, які застосовує Національний банк України для впливу на економічні процеси (Рис. 2.6).

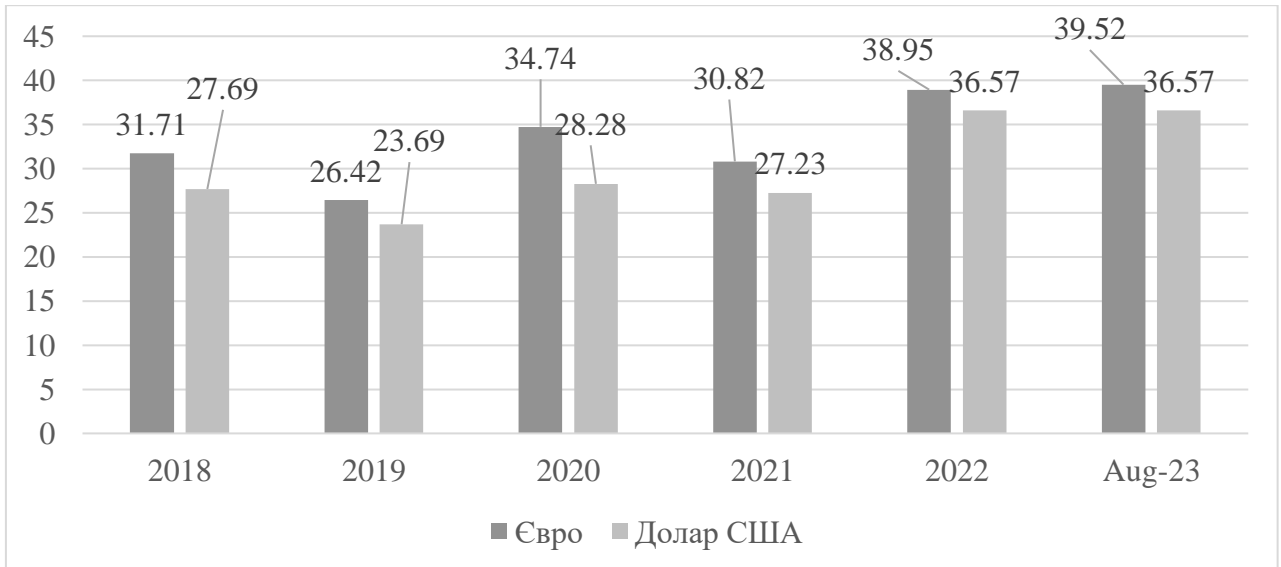

Рис.2.6 Динаміка курсу гривні по відношенню до долара США та євро в 2018-серпні 2023 рр., грн. за од.

Джерело: складено автором на основі [25]

У 2018 році обмінні курси становили 31,71 грн/євро та 27,69 грн/долар США, що свідчить про відносно свійтке валютне середовище. Незначне зниження обох курсів у 2019 році до 26,42 грн/євро та 23,69 грн/долар можна перемогою В. Зеленського на виборах, яке частина громадян пов'язувала із надією на більш стрімке економічне зростання.

Однак у 2020 та 2021 роках спостерігалися помітні коливання. Гривня знецінилася до 34,74 грн/євро та 28,28 грн/долар у 2020 році, після чого відбулося помірне зміцнення до 30,82 грн/євро та 27,23 грн/долар у 2021 році. Ці коливання свідчать про виклики, спричинені зовнішніми факторами, такими як вплив пандемії COVID-19 на світову економіку, що вимагало реактивних заходів монетарної політики, включаючи підтримку ліквідності та валютні інтервенції для підтримання економічної стабільності.

Значна девальвація гривні у 2022 році до 38,95 грн/євро та 36,57 грн/дол. та утримання її на аналогічних рівнях до серпня 2023 року (39,52 грн/євро та 36,57 грн/дол.) підкреслює серйозний економічний вплив російського вторгнення.

Незважаючи на зусилля регулятора, такі як підвищення процентних ставок і інтервенції на валютних ринках, вартість гривні значно знизилася. З іншої сторони, слід відмітити стабілізацію курсу протягом останнього року.

Динаміка обов'язкових резервних вимог до банків в Україні за нормативами Національного банку України (НБУ) з 2018 року по вересень 2023 року дає змогу простежити вплив та еволюцію інструментів монетарної політики центрального банку на банківський сектор та ширші економічні процеси.

З 2018 по 2021 рік обов'язкові резервні вимоги демонструють відносно незначні коливання, починаючи з 51,3 млрд грн у 2018 році та незначно змінюючись щороку, з помірним скороченням до 52,6 млрд грн у 2021 році. Така стабільність резервних вимог свідчить про послідовний підхід НБУ до монетарної політики протягом цього періоду.

Проглядається фокус на підтримці балансу між забезпеченням достатньої ліквідності в банківській системі та контролем за грошовою масою для управління інфляцією та підтримки загальної економічної стабільності.

Однак у 2022 році відбулося значне зростання резервних вимог - до 69,8 млрд грн. Ця зміна відображає реакцію на посилення економічної невизначеності та фінансової нестабільності, спричинених російським вторгненням. Підвищення резервних вимог є інструментом посилення стійкості банківського сектору, забезпечуючи підтримку банками вищого рівня ліквідних активів для пом'якшення ризиків, пов'язаних з економічними шоками, та збереження довіри вкладників (Рис. 2.7).

Найбільш вражаюча зміна спостерігається у вересні 2023 року, коли резервні вимоги зростають до 330,5 млрд грн. Отже, динаміка обов'язкових резервних вимог в Україні з 2018 року по вересень 2023 року відображає адаптацію інструментів монетарної політики НБУ до мінливих економічних умов.

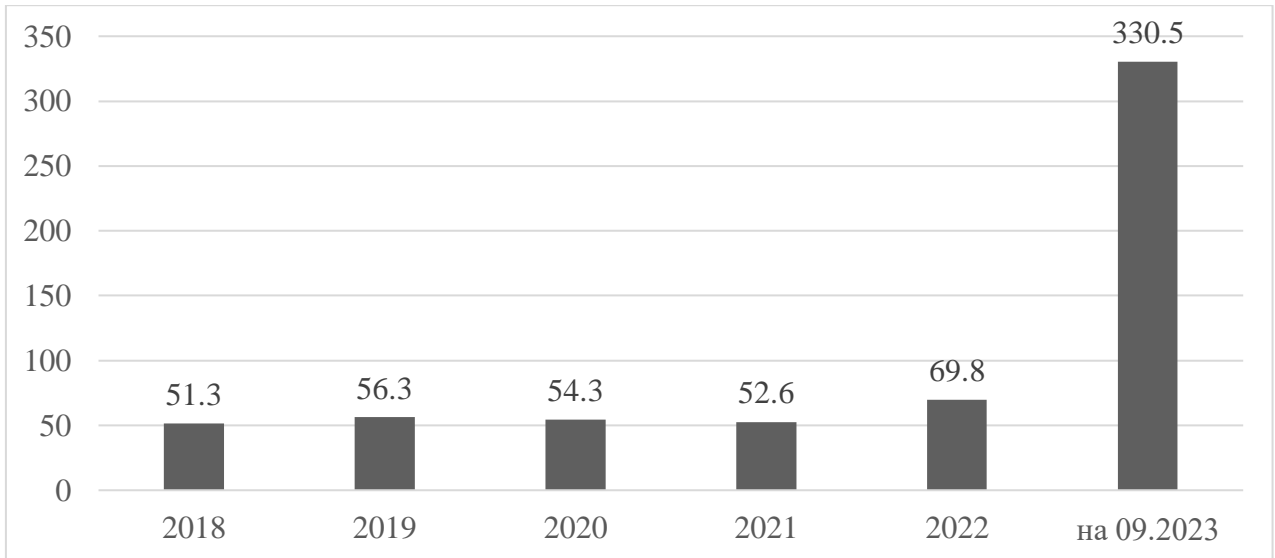

Рис.2.7 Динаміка обсягу обов'язкових резервів банків в Україні відповідно до норм НБУ у 2018-вересні 2023 рр., млрд грн.

Джерело: складено автором на основі [21]

Відчутний вплив на економіку монетарної політики проглядається і через зміну розміру процентних ставок (Рис. 2.8).

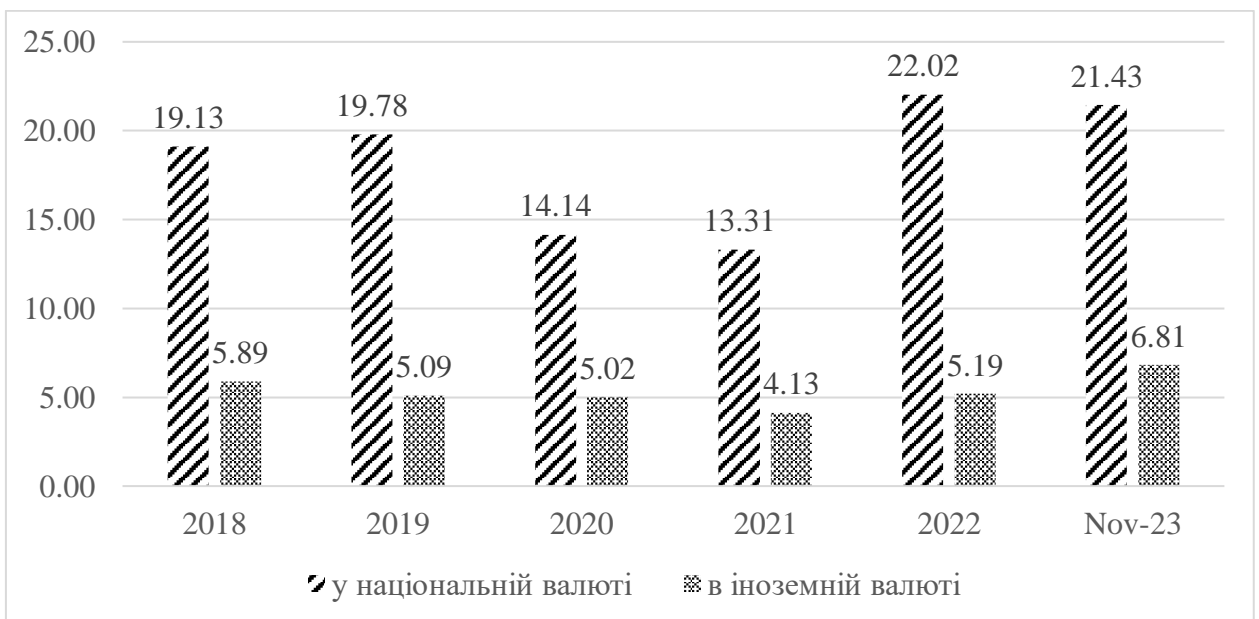

Рис.2.8 Динаміка процентних ставок за новими кредитами резидентам в Україні в у 2018-листопаді 2023 рр., %

Джерело: складено автором на основі [31]

Динаміка процентних ставок в Україні з 2018 року по листопад 2023 року свідчить про зміну монетарної політики НБУ від експансивної,

спрямованої на стимулювання економічного зростання, до більш стримуючої у відповідь на фінансову кризу та інфляційний тиск. Цей зсув проявляється у підвищенні процентних ставок, особливо після 2021 року, що відображає зусилля центрального банку зі стабілізації економіки в складних умовах війни.

Підводячи підсумок, зазначимо, що процентні ставки за новими кредитами в національній валюті зросли з 13,31% у 2021 році до 22,02% у 2022 році, що відповідає переходу НБУ до політики стримування під час кризи. ВВП скорочується у 2022 році, проте це відбувається не через нераціональну політику НБУ, а лише через повномасштабне вторгнення РФ на територію України. Курс національної валюти скоротився, хоча суттєво менше порівняно із попередніми кризами, наприклад, у 2015 році. Тобто загалом монетарна політика чинила позитивний вплив на економічні процеси в країні.

2.3 Оцінка впливу грошово-кредитної політики на діяльність банків України

Питання впливу грошово-кредитної політики на діяльність банків України є складною, а тому доцільно розглянути різноманітні показники для формування виважених висновків. Відбувається поступове зменшення кількості ліцензованих банків, що вказує на вплив монетарної політики на банківський сектор в Україні (Рис. 2.9).

Починаючи з 77 банків у 2018 році, спостерігається послідовне щорічне скорочення кількості цих кредитних установ, яка досягла 65 у першій половині 2023 року. Тенденцію можна інтерпретувати як результат впливу кількох факторів, зокрема монетарної та регуляторної політики НБУ. Зменшення кількості банків пов'язане з посиленням регуляторних вимог НБУ, спрямованих на підвищення стійкості та стабільності банківського сектору.

Ці заходи можуть включати вищі вимоги до капіталу, вдосконалення стандартів управління ризиками або суворіші вимоги до звітності та

протоколів дотримання нормативів. Звичайно, зростання облікової ставки негативно впливає на спроможність банку залучати депозити та видавати кредити, при цьому зберігаючи високу якість кредитного портфелю.

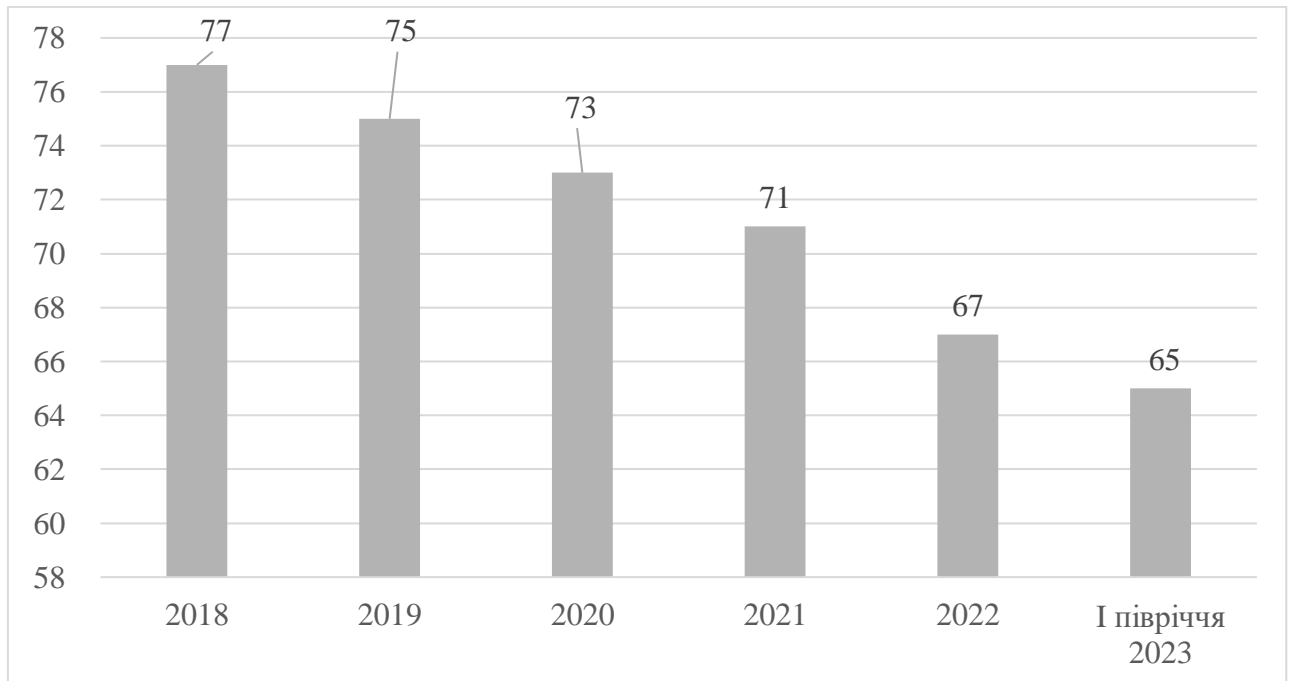

Рис.2.9 Кількість банків, що отримали ліцензію у НБУ у 2018 – I півріччі 2023 рр., од.

Джерело: складено автором на основі [24;29;30]

Крім того, ця тенденція відображає процес консолідації в українському банківському секторі, зумовлений політикою НБУ, яка сприяє злиттю та поглинанню банків з метою створення більш надійних та життєздатних банківських установ.

Контекст російського вторгнення 2022 року та його економічні наслідки посилили цю тенденцію. Це явище сформувало значні виклики для банківського сектору, включаючи збільшення кредитних ризиків та потенційні проблеми з ліквідністю.

На кількість банків впливає і монетарна політика, і інші елементи політики НБУ, і російське вторгнення і інші фактори, а тому простіше

прослідкувати вплив грошово-кредитної політики на діяльність банків України на прикладі зміни структури їх активів (Рис. 2.10).

Кошти в НБУ та інших банках зросли з 11,4% у 2018 році до 23,5% у першій половині 2023 року. Проглядається, що від банків вимагається зберігання ліквідних активів, як відповідь на монетарну політику НБУ, що необхідно для забезпечення стабільності розвитку підприємництва та споживання, особливо в умовах економічної невизначеності, як-от пандемія COVID-19 та російське вторгнення.

Частка державних цінних паперів спочатку зменшилася з 29,9% у 2018 році до 24,5% у 2019 році, потім зросла до 31,7% у 2020 році, та скоротилася до 23% у першій половині 2023 року. Ці коливання пов'язані зі змінами в процентній політиці НБУ та стратегіях банків щодо управління процентним ризиком і досягнення оптимального розміщення активів.

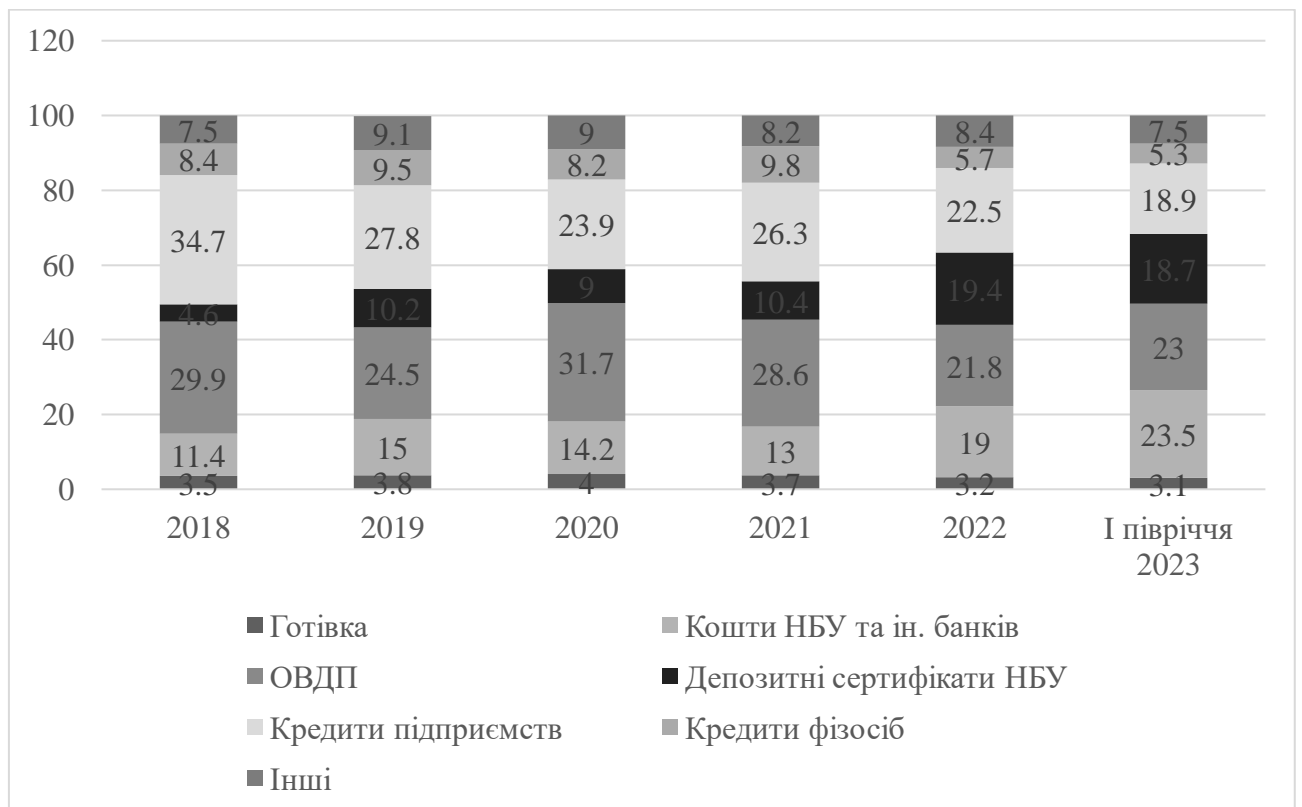

Рис.2.10 Зміна структури чистих активів українських банків у 2018-I півріччі 2023 рр., %

Джерело: складено автором на основі [22;23]

Помітно зросла частка депозитних сертифікатів НБУ - з 4,6% у 2018 році до 18,7% у першому півріччі 2023 року. Це пряма відповідь на військові дії на відповідну реакцію НБУ.

У банків не завжди є можливість вигідно розмістити кошти, зібрані у населення, при цьому без депозитних сертифікатів така зайва ліквідність буде тиснути на інфляцію.

Монетарна політика загалом дозволяла банкам формувати регулятивний капітал, що забезпечувало їх стійкість. Загальний регулятивний капітал демонструє послідовне зростання з 126,12 млрд грн у 2018 році до 257,71 млрд грн у вересні 2023 року. Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу, який має становити не менше 10%, також демонструє тенденцію до підвищення, збільшившись з 16,18% у 2018 році до 24,94% у вересні 2023 року (Рис. 2.11).

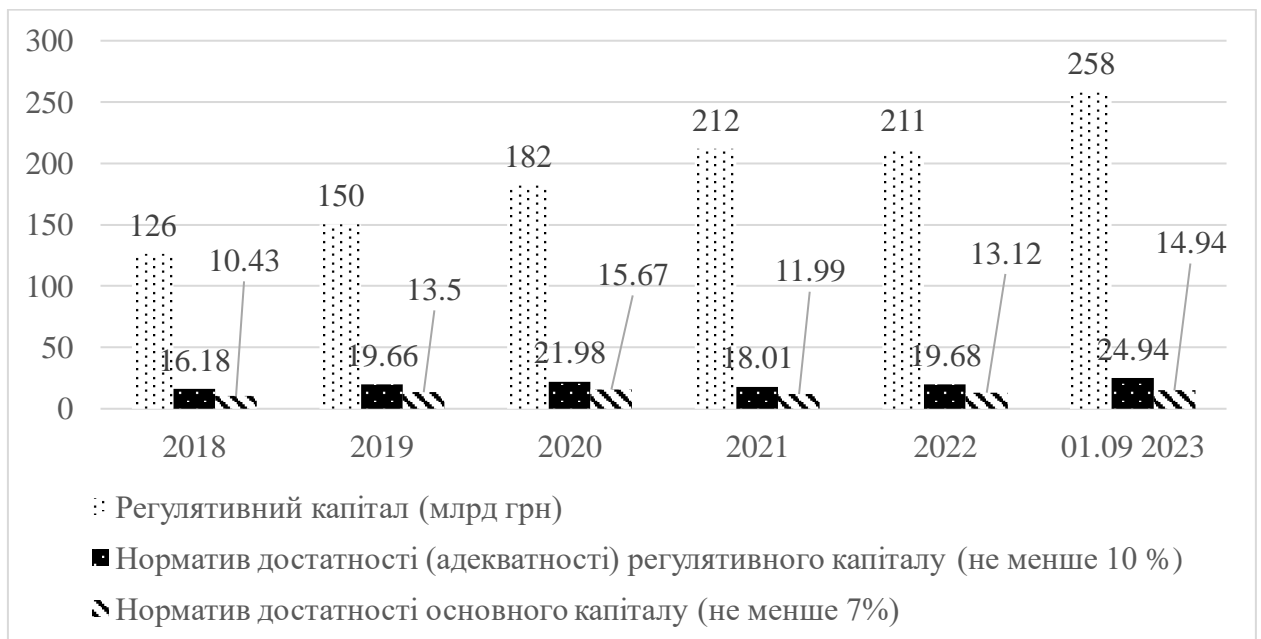

Рис. 2.11 Динаміка показників регулятивного капіталу банківського сектору України в 2018-вересні 2023 року

Джерело: складено автором на основі [8;10;19]

Ключовим показником становища банків в умовах поточної монетарної політики є індикатори рентабельності.

У 2018 році показник ROE становив 14,67%, який значно зріс до 33,45% у 2019 році, після чого знизився до 19,22% у 2020 році, знову підвищився до 35,08% у 2021 році та суттєво скоротився до 10,06% у 2022 році. Аналогічно, рентабельність активів у 2018 році становила 1,69%, досягла піку в 4,26% у 2019 році, знизилася до 2,44% у 2020 році, знову зросла до 4,09% у 2021 році, а потім впала до 1,04% у 2022 році.

Значне зростання прибутковості у 2019 році зумовлене сприятливими економічними умовами та наслідками м'якої монетарної політики, яка що забезпечило зниження процентних ставок та інші заходи для стимулювання кредитування та економічної активності.

Однак різке зниження у 2022 році як ROA, так і ROE свідчить про значні виклики, спричинені російським вторгненням, яке супроводжується економічним потрясінням, підвищенням кредитних ризиків та порушенням банківської діяльності, що негативно вплинуло на прибутковість банків (Рис. 2.12).

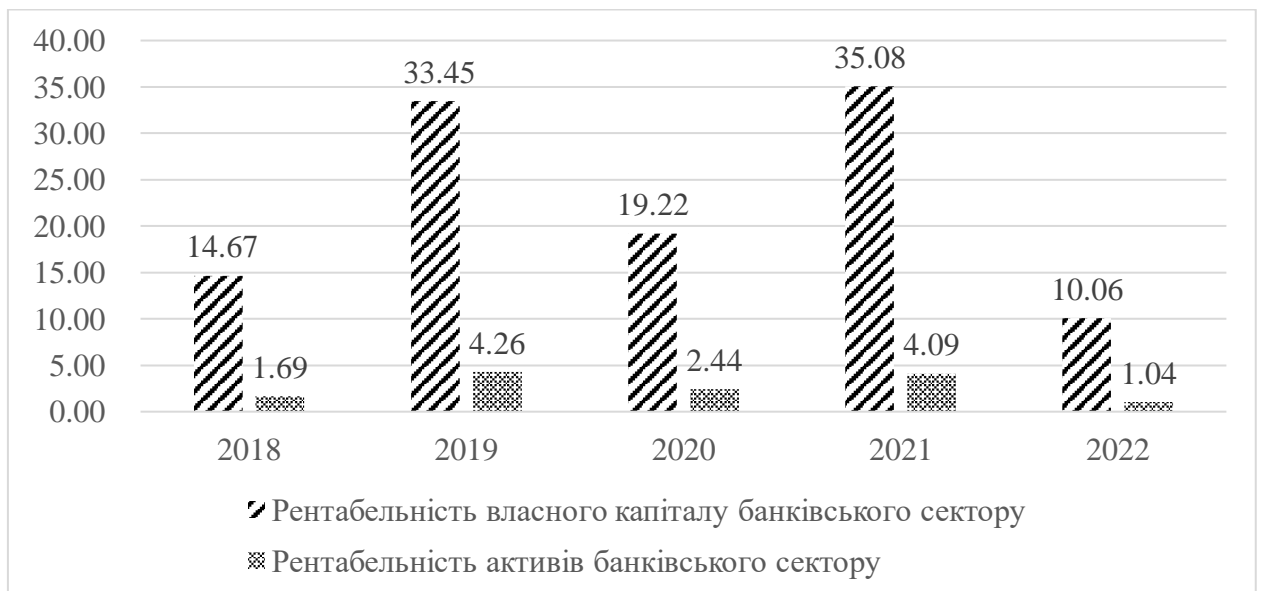

Рис.2.12 Динаміка рентабельності активів та власного капіталу українських банків у 2018-2022 рр., %

Джерело: складено автором на основі [24]

Висновки до розділу 2

У процесі проведення оцінки інструментів монетарної політики сформульовані наступні висновки:

- здійснена характеристика основних тенденцій монетарної політики в Україні у період фінансової кризи. Під час фінансової кризи центральний банк України агресивно підвищив облікову ставку до 25% у 2022 році порівняно з 6% у 2020 році, що свідчить про жорстку антиінфляційну позицію. Золотовалютні резерви країни спочатку зменшилися до 28 494 млн доларів США у 2022 році, але відновилися до 39 723 млн доларів США до вересня 2023 року, що свідчить про ефективне пом'якшення наслідків кризи, спровокованої війною. Управління ліквідністю стало пріоритетом, і НБУ значно збільшив мобілізацію коштів банків до 456 888 млн грн у 2022 році порівняно з 112 122 млн грн у 2021 році;

- виконано аналіз дії інструментів монетарної політики Національного банку України на економічні процеси. Процентні ставки за новими кредитами в національній валюті зросли з 13,31% у 2021 році до 22,02% у 2022 році, що відповідає переходу НБУ до політики стримування під час кризи. ВВП скорочується у 2022 році, проте це відбувається не через нераціональну політику НБУ, а лише через повномасштабне вторгнення РФ на територію України. Курс національної валюти скоротився, хоча суттєво менше порівняно із попередніми кризами, наприклад, у 2015 році. Тобто загалом монетарна політика чинила позитивний вплив на економічні процеси в країні;

- проведена оцінка впливу грошово-кредитної політики на діяльність банків України. Стійке зростання регулятивного капіталу українських банків з 126,12 млрд грн у 2018 році до 257,71 млрд грн у вересні 2023 року свідчить про ефективність політики НБУ щодо посилення стійкості банківського сектору. Зміна структури чистих активів, зокрема збільшення коштів в НБУ та інших банках з 11,4% у 2018 році до 23,5% у першому півріччі 2023 року, відображає зсув у бік намагань зменшити вільну ліквідність в економіці.

Незважаючи на війну, рентабельність банків залишається додатною, тобто монетарна політика забезпечила достатньо стабільні умови подальшого функціонування банківської галузі.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ЗБІЛЬШЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНСТРУМЕНТІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАСАД ГРОШОВО- КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

3.1 Зарубіжний досвід ефективного застосування інструментарію монетарної політики

Для визначення ролі інструментів грошово-кредитної політики основних європейських держав у контексті подальшого розвитку національної економіки використано дані таких країн як Велика Британія, Німеччина, Франція та Італія. Увага звертається, в першу чергу, на кризовий період, тобто на 2020-2021 рр., коли відбувається розвиток коронавірусної пандемії, адже зарубіжний досвід слід використовувати для управління українською економікою в умовах війни. Німеччина, Франція та Італія є складовою Єврозони, мають спільну валюту, що робить частину процесу взаємозалежним, оскільки ними керує єдиний регулятор - Європейський центральний банк.

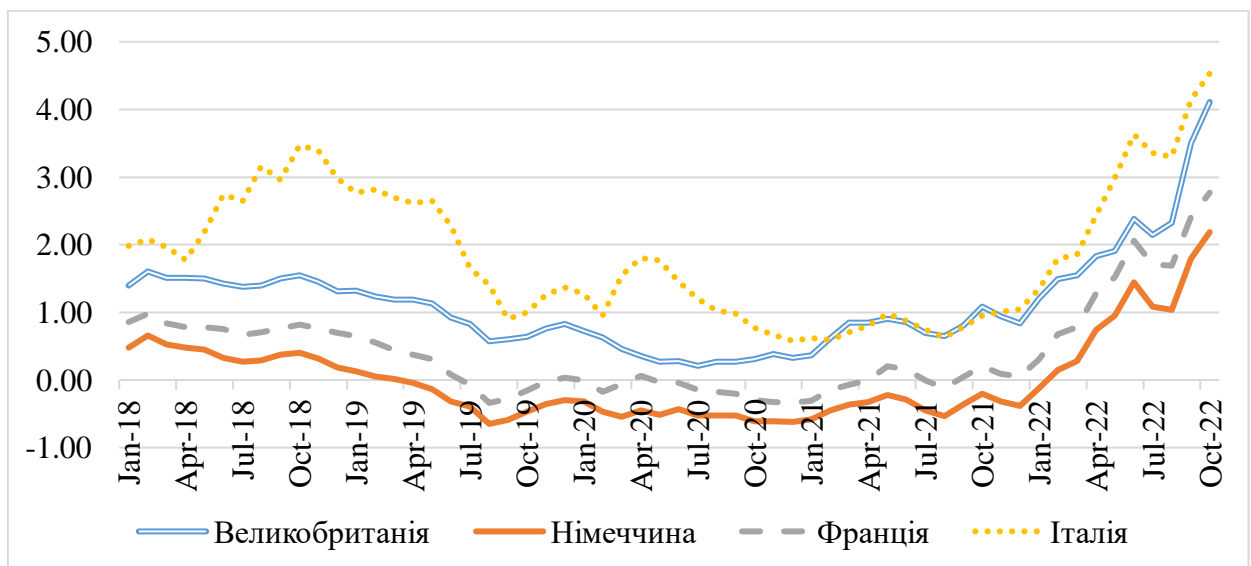

Рис. 3.1 Динаміка довгострокової облікової ставки основних європейських держав у січні 2018 року - жовтні 2022 року, %

Джерело: складено автором на основі [41]

Насамперед, помітна схожа динаміка довгострокових облікових ставок країн. Починаючи з листопада 2018 року намітилася стійка тенденція постійного скорочення такого показника і подальше його перебування на відносно стійкому рівні до липня 2021 року. Лише в липні відбувається зміна напрямку тренду, його розворот у висхідному напрямку. Як результат, усі чотири країни демонструють значення показника, що є вищим у жовтні 2022 року порівняно із січнем 2018 року (рисунок 3.1).

Важливо також звернути увагу на короткострокову депозитну ставку Європейського центрального банку, оскільки впродовж більшої частини періоду дослідження вона становила $-0,5\%$ у Єврозоні, і лише у липні 2020 року її було підвищено до 0% , а у жовтні 2020 року сягнула $1,5\%$. Очікується, що на початок 2023 року значення такого показника становитиме $2,25\%$.

Загалом окреслена динаміка є очікуваною в умовах зростаючої інфляції, що пов'язано як із різким підвищенням ліквідності в системі загалом, так і з об'єктивними факторами підвищення вартості енергетичних та інших ресурсів на міжнародних ринках. Не повною мірою відновилися транспортно-логістичні зв'язки після їхнього порушення в період карантинних обмежень, окрім цього, виникають й інші ризики, що здатні спровокувати рецесію у Великій Британії та Єврозоні. У таких умовах посилюється ризик інфляції, що вимагає від центральних банків та інших учасників процесу знизити обсяг доступної ліквідності, пом'якшити агресивний процес надання фінансових ресурсів великій кількості учасників банківського та інших ринків. Очевидно, що першочерговим кроком є різке збільшення облікової ставки, що призводить до подальшого підвищення цінності грошей для домогосподарств і корпорацій. Знижується інтенсивність використання кредитних ресурсів для інтенсифікації операційних, фінансових та інвестиційних процесів компаній, а отже, знижується попит на ті матеріали та сировину, які відволікаються ними для виробництва товарів і послуг, вирішення інших завдань.

У контексті грошових агрегатів і ліквідності системи важливо відзначити відсутність зростання таких показників для Великої Британії у

2018-2019 рр., і після швидке збільшення таких грошових агрегатів (рисунок 3.2). Політика Європейського центрального банку та інших суб'єктів, що мають вплив на фінансовий сектор, відрізняється, оскільки відбувається рівномірне щорічне збільшення обсягу ліквідності системи.

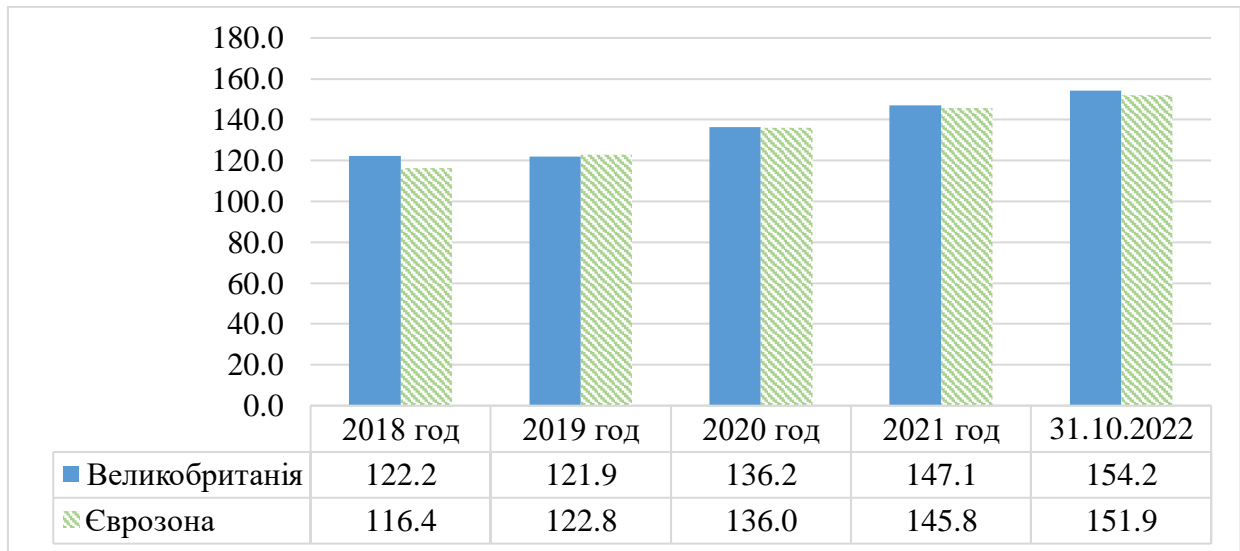

Рис. 3.2 Динаміка грошового агрегату М3 основних європейських держав у січні 2018 року - жовтні 2022 року, % до 2015 року

Джерело: складено автором на основі [41]

Особливість Єврозони проявляється в тому, що під час формування грошово-кредитної політики слід враховувати інтереси найрізноманітніших країн, чи то менш стійких і фінансово ефективних південних європейських країн, чи то більш прогнозованих, економічно сильних північних і західних європейських країн. Тому одночасно необхідно вирішувати завдання як збереження прогнозованих умов і параметрів макроекономічного середовища, так і створювати умови для подальшого активного кредитування підприємств з метою забезпечення розвитку менш конкурентоспроможних країн.

Відповідаючи на ризики, пов'язані з коронавірусною пандемією, Європейський центральний банк сформував програму екстрених купівель під час пандемії (PEPP), комплементарну чинній програмі купівлі активів (APP). Такі заходи були необхідні для підтримки ліквідності фінансового ринку, забезпечення прогнозованих умов роботи економіки Єврозони. Результатом

зазначених дій було збільшення балансу Європейського центрального банку на 88%. При цьому через розкручену інфляцію у 2022 році рішення про згортання програми екстрених закупівель під час пандемії було ухвалено в березні 2022 року, а програму купівлі активів було закінчено в другому кварталі 2022 року (рисунок 3.3).

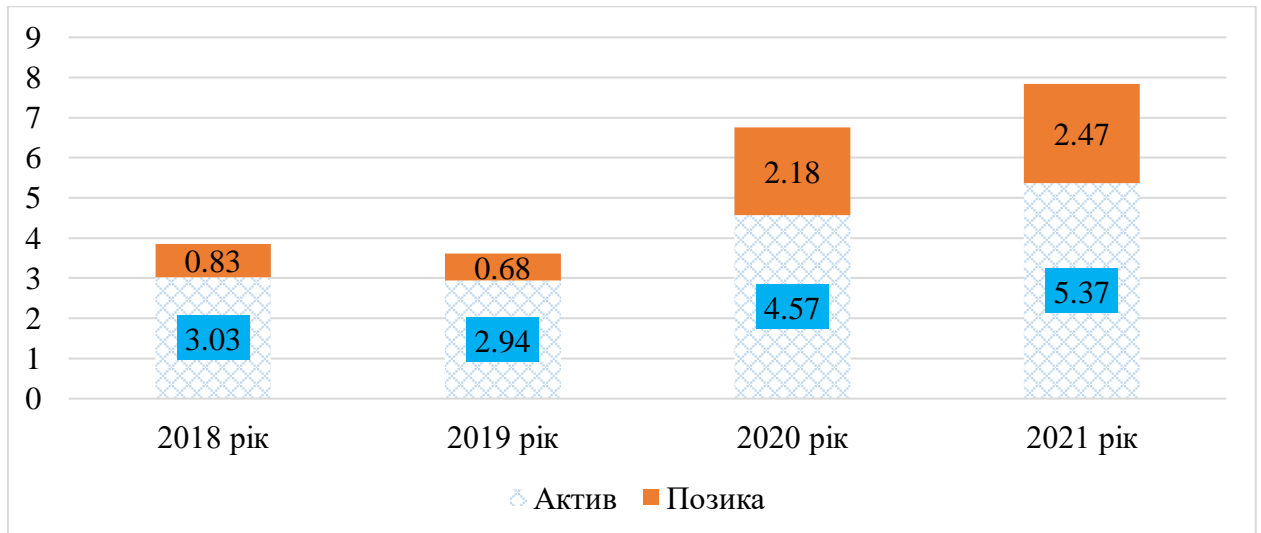

Рис. 3.3. Активність кількісного пом'якшення, розділеного на активи і кредитування, ЄЦБ у 2018-2021 рр., трлн євро

Джерело: складено автором на основі [38]

Європейський центральний банк активно вживав заходів із придбання цінних паперів на фінансовому ринку та створення додаткових фондів для активізації кредитної діяльності в економіках країн для підтримки корпоративного сектору в умовах турбулентних економічних умов. Європейський регулятор розпочав цільові операції довгострокового рефінансування (TLTRO), що було необхідно для активізації кредитної діяльності фінансових корпорацій. У сукупності на такий кредитний механізм припадає 31% від усього обсягу операцій у рамках кількісного пом'якшення, здійснюваного європейським регулятором.

Активізація кредитних заходів відбулася у 2020-2021 рр., тоді як за результатами 2019 року було зафіксовано значення в розмірі 0,68 трлн євро. Центральний банк придбав активів на 2,94 трлн євро 2019 року, а 2020 року

значення такого показника сягнуло вже 4,57 трлн євро. У 2021 році зростання такого індикатора продовжилося до рівня 5,37 трлн євро. Як було сказано, слід очікувати зниження інтенсивності здійснення таких операцій, подальший розпродаж фінансових активів, адже на поточний момент зафіксовано високий рівень інфляції в багатьох країнах Євросони.

Це створює несприятливі умови для подальшого економічного зростання, хоча така ситуація є значущо кращою порівняно з альтернативою, а саме виникненням дефляції. Якщо в умовах інфляції, навіть двозначної, можна очікувати на активне кредитування, інвестування коштів у доступні інструменти задля захисту таких монетарних активів від знецінення, то в умовах дефляції економіка начебто звужується, слабшає, в економічних агентів пропадає зацікавленість в інтенсифікації свого споживання та наданні коштів депозитним корпораціям під від'ємні відсотки. Тому вважаємо, що навіть різкі заходи кількісного пом'якшення, вжиті Європейським центральним банком, виявляються ефективнішими порівняно з ігноруванням такої проблеми.

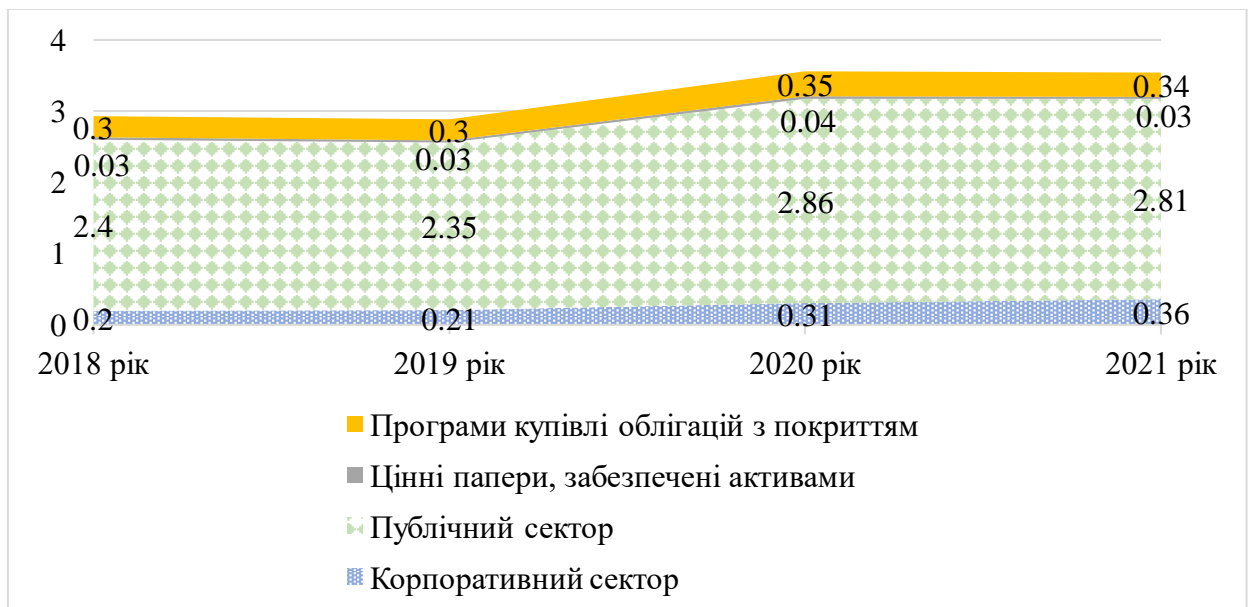

Рис. 3.4 Інтенсивність купівлі активів ЄЦБ за категоріями у 2018-2021 рр.,
трлн євро

Джерело: складено автором на основі [38]

У контексті конкретних активів, придбаних Європейським центральним банком, можна помітити, що найбільш значущі кошти були вкладені в цінні папери публічного сектора, тобто державні цінні папери. Відносно невеликі суми коштів було спрямовано в корпоративний сектор, цінні папери, забезпечені активами, та програми купівлі облігацій з покриттям (рисунок 3.4).

Отже, ЄЦБ та Банк Англії активно застосовували інструменти монетарної політики для мінімізації імовірності виникнення деструктивних процесів, таких як дефляція, галопуюча інфляція чи різке зниження курсів національних валют. Відбулося корегування облікової ставки, розширюється грошова маса. Також самі ЦБ купували цінні папери, як державні, так і корпоративного сектору, для забезпечення збереження важливих індикаторів, таких як індекси фондового ринку, на попередньому рівні.

3.2 Шляхи вдосконалення впливу грошово-кредитної політики на стабільне функціонування банківської системи

Зарубіжний досвід демонструє активне застосування різних інструментів грошово-кредитної політики для забезпечення стійкого становища економіки. Відмінність між діями НБУ та ЦБ інших країн (Європи та Північної Америки) полягає в меншій увазі до проблем малого бізнесу. Однак для забезпечення подальшого довгострокового розвитку країни важливо, щоб суб'єкти МСП були захищені, зокрема й в умовах розвитку кризових процесів.

Як показано на Рис.3.5, значущою проблемою і ризиком може виявитися масове закриття бізнесів через нездатність покрити поточні витрати. При цьому малі підприємства часто створюють послуги та товари, які надалі виступають вхідними ресурсами в рамках бізнес-моделей інших бізнесів. У зв'язку з чим відбувається не лише погіршення умов на споживчому ринку, а

й зупиняються виробничі та інші підприємства через нездатність отримати необхідні матеріальні ресурси або через їхнє суттєве подорожчання.

Окрім цього, погіршення становища малого бізнесу може призвести до "ефекту доміно", тобто банкрутства підприємств, що характеризуються стійкою бізнес-моделлю. Причиною банкрутства може стати надмірне відволікання дебіторами капіталу, тобто підприємства не зможуть продовжувати діяльність навіть за умов негайного припинення деструктивного впливу кризових процесів. Що важливо у контексті поточного дослідження, комерційні банки також стикаються з проблемами, адже малі підприємства є вагомою часткою позичальників. Крім цього, стан розвитку малого підприємства впливає і на стан кредитоспроможності значної частини фізичних осіб.

Рис. 3.5. Шляхи застосування зарубіжного досвіду використання інструментів грошово-кредитної політики в Україні

Тому для збереження фінансово-господарського потенціалу країни необхідно реалізувати програми, що підтримують мале підприємництво в разі повторного розвитку загрозливої кризи. Другим заходом є імплементация програми купівлі ОВДП та корпоративних акцій і облігацій, як захід

підтримки довіри до фінансового ринку. Розвинені країни не тільки купують або беруть у заставу ОВДП, а й цінні папери важливих компаній, що зберігає поточну оцінку вартості кредитного портфелю банків.

Насамперед доцільно обґрунтувати основні аспекти програми підтримки малого бізнесу на випадок повторного розвитку загрозової кризи в Україні. Як приклад використовують, в основному, американський досвід стимулювання становища малих підприємств у кризовий період. Умови програми стосовно України можуть поширюватися на всіх представників малого бізнесу. Щоб мати можливість претендувати на отримання кредитних коштів у період розвитку кризових процесів, мале підприємство має існувати не менше двох років і протягом кожного з фінансових періодів демонструвати додатній фінансовий результат. Така градація дасть змогу насамперед зрозуміти, що бізнес продемонстрував життєздатність і стійку ринкову позицію в разі нормальної траєкторії розвитку економіки. Крім цього, це доводитиме спроможність бізнес-моделі, яку застосовує підприємство. Отже, після проходження важкого періоду з високою часткою ймовірності можна очікувати, що підприємство відновить свою стійку діяльність і зможе погасити виниклі зобов'язання.

Важливо, щоб підприємства зверталися до такого інструменту тільки в тому разі, якщо існує значна ймовірність збереження компанії після завершення кризових процесів. У зв'язку з чим раціональним виступає варіант компенсації частини виплачених відсотків за рахунок державних коштів. Вартість кредитування для малого підприємства має становити близько 5% річних, а інша частина відсотка має компенсуватися державою. У такому разі баланс інтересів оптимальний з точки зору бажаного ефекту. З одного боку, кредитні організації зацікавлені в тому, щоб адекватно оцінити рівень кредитоспроможності малого підприємства, тому що в разі його банкрутства вони не зможуть повернути суму основного боргу і частину нарахованих відсотків. З іншого боку, підприємець, який з високою часткою ймовірності знає, що він не в змозі відновити нормальний перебіг процесів в організації,

відмовиться від ідеї отримання додаткових кредитних коштів, адже впродовж усього періоду їхнього використання відбуватиметься додаткове нарахування відсотків. Своєю чергою держава зможе досягти наміченого ефекту - підтримання нормальної ділової активності малих підприємств, здатних відновити свою траєкторію розвитку після завершення деструктивних впливів зовнішнього середовища.

При цьому самі банки будуть інтенсифікувати свою діяльність, адже надання кредитів буде приносити додаткові процентні доходи.

Таким чином, у разі повторного розвитку будь-якої кризи уряд України і НБУ мають виділити певний обсяг коштів на зниження вартості фінансування для малого бізнесу, щоб така група суб'єктів господарської діяльності могла відносно легко перечекаати скрутні часи, а в момент відновлення зростання економіки перейти до значущого генерування доданої вартості та повернення наданих кредитів, що в кінцевому підсумку створить надійну фінансову основу для функціонування банків.

Для визначення потенційного впливу заходів підтримки малого бізнесу доцільно звернути увагу на показники інших країн. Наприклад, детальною є інформація уряду США. Загалом протягом 2020-2021 рр. на програми захисту заробітної плати та кредитів на ліквідацію наслідків економічної катастрофи виділено 1190 млрд дол. США, що забезпечило подальше стає функціонування малого бізнесу. Без застосування таких інструментів американські компанії могли зіткнутися з великою кількістю проблем, перебоями в постачанні, подальшим посиленням показника безробіття, іншими негативними наслідками. Як результат, у зв'язку з реалізацією таких заходів 2020 року падіння генерованого ВВП малим бізнесом було несуттєвим. За даними рисунка 3.6, у 2019 році відповідний показник становив 9,3 трлн дол. США, а у 2020 році 9,2 трлн дол. США. Завдяки інтенсивному фінансуванню вже у 2021 році відбувається збільшення показника до рівня, вищого, ніж у 2019 році. Зафіксовано значення в розмірі 10,3 трлн дол. США створюваної економічної доданої вартості малим бізнесом.

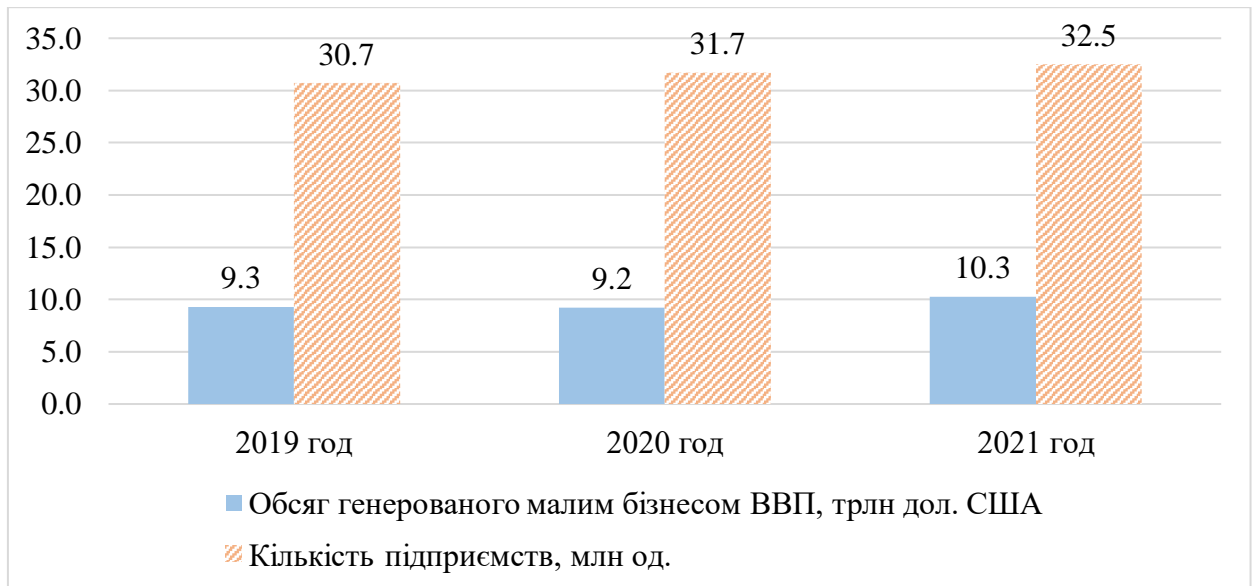

Рис. 3.6. Динаміка показників розвитку малого бізнесу в США у 2019-2021 рр.

Джерело: складено автором на основі [40;42;43;39]

Попри коливання обсягу ВВП, що генерується малим бізнесом, кількість малих підприємств щороку збільшується. Протягом розвитку коронавірусної пандемії приріст становив 1 млн од. У 2021 році тренд зберігся і кількість суб'єктів малого підприємництва сягнула 32,5 млн одиниць.

Рис. 3.6. Очікуваний вплив заходів на частку неробочого капіталу в позиках банків в Україні у 2020-2022 рр., %

Джерело: складено автором на основі [44]

Тобто у випадку застосування подібної програми в Україні у 2022 році ділова активність серед малих підприємств залишалася б попередньою, як і вартість цінних паперів частини великих компаній, що забезпечило б збереження показника частки неробочого капіталу в позиках банків (Рис. 3.7).

Висновки до розділу 3

У контексті обґрунтування напрямів збільшення ефективності інструментів реалізації основних засад грошово-кредитної політики в контексті забезпечення стабільності банківської системи сформульовано наступні висновки та рекомендації:

- охарактеризовано зарубіжний досвід ефективного застосування інструментарію монетарної політики. В основних країнах Європи очевидна динаміка постійного зниження облікової ставки до липня 2021 року, після чого напрямок тренду змінився і відбувається відновлювальне зростання. Це забезпечило стійкий курс євро та фунту стерлінгів, швидке зростання протягом 2021-2022 рр. національних економік. Як активні заходи насичення економіки ліквідністю, використовувалися відмова від обов'язкових банківських резервів Банком Англії та встановлення значення показника на рівні 1% у Єврозоні, зниження облікової ставки, активне придбання державних цінних паперів та інших активів на фінансовому ринку центральними банками, створення додаткових фондів для інтенсифікації кредитування, що в сукупності призвело до різкого збільшення частки балансу центрального банку у валовому внутрішньому продукті країн;

- вказані шляхи вдосконалення впливу грошово-кредитної політики на стабільне функціонування банківської системи. У цьому контексті слід імплементувати програму купівлі ОВДП та корпоративних акцій і облігацій, як захід підтримки довіри до фінансового ринку і якості кредитного портфелю банків та впровадити програму компенсації процентів малому бізнесу на

випадок повторного розвитку загрозової кризи для забезпечення подальшого кредитування банками підприємств та фізичних осіб. Вказано, що такий захід міг би зберегти частку неробочого капіталу в позиках банків в Україні на рівні 31,7% проти поточних 38,1%.

ВИСНОВКИ

У процесі оцінки впливу грошово-кредитної політики на діяльність банків сформульовано наступні висновки та пропозиції:

1. Визначено сутність монетарної політики, її цілі та місце в загальнодержавній економічній політиці. У загальному вигляді монетарна політика в Україні означає сукупність економічних, правових, організаційних та інших заходів, спрямованих НБУ та іншими державними органами на сферу використання грошово-кредитних коштів з метою забезпечення прогнозованості цінності гривні, досягнення інших економічних і фінансових цілей. Ключовим завданням є забезпечення стабільності цін, створення макроекономічних умов для довгострокового зростання економіки. Місце монетарної політики знаходиться поряд з фіскальною, валютною, бюджетною тощо.

2. Сформульовані основні засади грошово-кредитної політики. В основі грошово-кредитної політики лежить мета збереження цінової стабільності та підтримки економічного зростання за допомогою таких інструментів центрального банку, як контроль за процентними ставками та регулювання грошової маси за допомогою резервних вимог. Відбувається вплив на такі механізми, як таргетування інфляції та управління грошовою масою, що має на меті знаходження делікатного балансу між пом'якшенням інфляції та стимулюванням економічного зростання. Важливими інструментами в руках держави для досягнення відповідних цілей є процентні ставки за операціями, операції на відкритому ринку, прямі кількісні обмеження, валютні інтервенції, емісія облігацій від свого імені, інші інструменти, визначені НБУ;

3. Представлені методичні підходи до оцінки впливу грошово-кредитної політики на діяльність банків. Важливими аналітичними методами в межах процесу є горизонтальний аналіз, вертикальний аналіз, аналіз коефіцієнтів, прямі математичні розрахунки та інші. Процес складається з збору даних, оцінки монетарної політики держави, оцінки розвитку банків, оцінки впливу

монетарної політики на банківську сферу, формулювання остаточних висновків. Важливими коефіцієнтами в межах такого процесу є кількість банків, частка окремих елементів в чистих активах банків, показники регулятивного капіталу банківського сектору та показники прибутковості.

4. Надана характеристика основних тенденцій монетарної політики в Україні у період фінансової кризи.

Монетарна політика України у відповідь на фінансову кризу 2022 року передбачала заходи з послаблення економічного зростання для забезпечення фінансової стійкості, про що свідчить різке підвищення облікової ставки з 6% у 2020 році до 25% у 2022 році. Коливання золотовалютних резервів, які зменшилися до 28 494 млн доларів США у 2022 році, а потім зросли до 39 723 млн доларів США до вересня 2023 року, підкреслює активне управління центральним банком під час кризи цими активами для формування впевненості у національній валюті навіть в умовах військових дій. Крім того, підвищена увага Національного банку до абсорбування ліквідності проявляється у різкому зростанні мобілізації коштів банків, що збільшилося з 112 122 млн грн у 2021 році до 456 888 млн грн у 2022 році.

5. Виконано аналіз дії інструментів монетарної політики Національного банку України на економічні процеси. Інтервенції НБУ на валютному ринку проявляються у коливанні курсу гривні до долара США з 27,69 грн/дол. у 2018 році до 36,57 грн/дол. у листопаді 2023 року, що відображає зовнішній економічний тиск та реакцію на нього з боку монетарної політики. Зниження ВВП до 5 191 028 млн грн у 2022 році з 5 450 849 млн грн у 2021 році свідчить про економічний вплив повномасштабного вторгнення, що супроводжується раціональною монетарною політикою, адже протягом попередньої коронавірусної кризи політика НБУ забезпечила зростання цього ключового індикатора. Підвищення процентних ставок за кредитами в іноземній валюті з 4,13% у 2021 році до 6,81% у листопаді 2023 року свідчить про зусилля НБУ з управління економічною волатильністю.

6. Здійснена оцінка впливу грошово-кредитної політики на діяльність банків України. Монетарна політика Національного банку України суттєво вплинула на стабільність банків, про що свідчить зростання регулятивного капіталу з 126,12 млрд грн у 2018 році до 257,71 млрд грн у вересні 2023 року, що забезпечило стійкість банківського сектору. Коригування структури активів банків зі збільшенням частки ліквідних активів з 11,4% до 23,5% за той самий період свідчить про стратегічну реакцію на політику НБУ, орієнтовану на підтримку ліквідності. Незважаючи на війну, рентабельність банків залишається додатною, тобто монетарна політика забезпечила достатньо стабільні умови подальшого функціонування банківської галузі.

7. Охарактеризовано зарубіжний досвід ефективного застосування інструментарію монетарної політики. У ключових економіках Європи спостерігалася тенденція до поступового зниження облікової ставки до липня 2021 року, після якого тенденція змінилася і ставка почала відновлюватися. Такий тренд забезпечив фундамент для стабільності курсу євро та британського фунта стерлінгів, а також для активного зростання національних економік у період 2021-2022 рр. В якості активних заходів для стимулювання ліквідності економіки, застосовувалися такі дії, як зниження облікової ставки, активні купівлі державних цінних паперів та інших активів на фінансових ринках центральними банками, створення додаткових фондів для стимулювання кредитування, в тому числі малого підприємництва. Усі ці дії в сукупності призвели до значного збільшення частки балансу центрального банку у валовому внутрішньому продукті країн.

8. Вказані шляхи вдосконалення впливу грошово-кредитної політики на стабільне функціонування банківської системи. Рекомендується розробити стратегію придбання державних цінних паперів та корпоративних акцій і облігацій, щоб підтримати довіру до фінансового сектору та покращити якість кредитних портфелів банків. Також важливо запровадити програму відшкодування відсотків для малого бізнесу в разі повторного виникнення критичної кризи, щоб забезпечити подальше активне кредитування

підприємств та приватних осіб банками. Застосування таких заходів у 2022 році зберегло б рівень непрацюючого капіталу в банківських позиках в Україні на позначці 31,7% замість нинішніх 38,1%.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко Д. Монетарна політика в сучасних економічних умовах. *Драйвери інновацій в економіці та фінансах: глобальні виклики та перспективи*. 2021. С.21-22.
2. Валовий внутрішній продукт. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/vvp/vvp_kv/vvpf_22_ue.xls (дата перегляду: 28.11.2023).
3. Грошово-кредитна та фінансова статистика. Січень 2021 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MFS_2021-01.pdf?v=4 (дата перегляду: 28.11.2023).
4. Грошово-кредитна та фінансова статистика. Січень 2023 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MFS_2023-01.pdf?v=6 (дата перегляду: 28.11.2023).
5. Джус М. Монетарна політика Національного банку України в умовах повномасштабної війни. *Науковий вісник Полісся*. 2023. 1 (26). С.165-182.
6. Дзюблюк О. Ефективність режиму інфляційного таргетування як основи монетарної політики в умовах кризових явищ в економіці. *Вісник Економіки*. 2021. 3. С.20-40.
7. Дзюблюк О. Монетарна політика Європейського центрального банку у контексті протидії кризовим явищам на фінансовому ринку. *Світ фінансів*. 2023. 2 (75). С.08-30.
8. Економічні нормативи та ліміти відкритої валютної позиції (у розрізі банків). URL: https://bank.gov.ua/files/stat/Ratios_by_Banks_2023-09-01.xlsx (дата перегляду: 28.11.2023).
9. Заволока Ю. М., Трубнік Т. Є., Поплюйко Я. В. Ефективність інструментів монетарної політики НБУ в умовах макроекономічної нестабільності. *Економіка та держава*. 2022. 3. С.22-28.

10. Значення економічних нормативів в цілому по системі. URL: https://bank.gov.ua/files/stat/Ratios_Banks_2023-09-01.xlsx (дата перегляду: 28.11.2023).
11. Зомчак Л. М., Лапінкова А. О. Облікова ставка як інструмент монетарної політики: прогнозування методами економетричного аналізу. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. 2 (02). С.39-45.
12. Королюк Т. О. Роль монетарної політики у забезпеченні національної безпеки України. *Економіка та держава*. 2019. 6. С.36-40.
13. Королюк Т. О. Теоретико-методологічні засади розробки правил монетарної політики. *Економіка та держава*. 2019. 11. С.39-45.
14. Кривцун І. Особливості сучасної монетарної політики центробанків. *Економіка та суспільство*. 2022. 45. С.1-5.
15. Макогін З., Атаманчук З. Особливості кредитного каналу трансмісійного механізму монетарної політики. *Міжнародне співтовариство та Україна в сучасних глобальних цивілізаційних процесах: актуальні економічні, політико-правові, безпекові та соціально-гуманітарні аспекти: матеріали доповідей*. 2023. С.172-176.
16. Міжнародні резерви. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/international-reserves-allinfo> (дата перегляду: 28.11.2023)
17. Нестеренко О. М., Оганесян М. М. Монетарна політика в умовах рецесії. *Управління проектами: проектний підхід в сучасному менеджменті*. 2020. С.256-258.
18. Нікітішин А. О. Вплив монетарної політики на сучасні механізми податкового регулювання. *Економический вестник университета. Сборник научных трудов ученых и аспирантов*. 2019. 41. С.195-202.
19. Нормативи капіталу та їх складові (у розрізі банків). URL: https://bank.gov.ua/files/stat/Skladovi_RK_2023-09-01.xlsx (дата перегляду: 28.11.2023).

20. Облікова ставка Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/monetary/stages/archive-rish> (дата перегляду: 28.11.2023).
21. Обов'язкові резерви. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/money-market/reserve-requirements-chart?startDate=01.01.2018&endDate=10.11.2023> (дата перегляду: 28.11.2023).
22. Огляд банківського сектору. 2019 р. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2019-11.pdf?v=4 (дата перегляду: 28.11.2023).
23. Огляд банківського сектору. Серпень 2023 р. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2023-08.pdf?v=4 (дата перегляду: 28.11.2023).
24. Основні показники діяльності банків України. URL: https://bank.gov.ua/files/stat/Indicators_Banks_2023-09-01.xlsx (дата перегляду: 28.11.2023).
25. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/exchangerate-chart?startDate=01.01.2018&endDate=09.10.2023> (дата перегляду: 28.11.2023).
26. Пасічний М. Монетарна політика в трансформаційній економіці. *Foreign trade: economics, finance, law*. 2019. 103.2. С.135-150.
27. Петришин Л., Мацьків Г., Ксьонжик І. Монетарна політика держави в контексті забезпечення фінансово-економічної стабільності. *Молодий вчений*. 2022. 11 (111). С.95-102.
28. Пирого С. С. Монетарна політика Національного банку України: потрібні радикальні зміни. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. 5. С.176-181.
29. Показники діяльності ломбардів. URL: https://bank.gov.ua/files/stat/Lombards_2023-07-01.xlsx (дата перегляду: 28.11.2023).

30. Показники діяльності страхових компаній. URL: https://bank.gov.ua/files/stat/Insurance_companies_2023-07-01.xlsx (дата перегляду: 28.11.2023).
31. Процентні ставки за кредитами та депозитами. Цінні папери резидентів. Індекс ПФТС. URL: https://bank.gov.ua/files/4-Financial_markets.xlsx (дата перегляду: 28.11.2023).
32. Результати проведення операцій Національного банку України з регулювання ліквідності банків. URL: https://bank.gov.ua/files/PInterestRates_Facts.xls (дата перегляду: 28.11.2023).
33. Сумський Н. А. У. Вплив монетарної політики на економіку України у воєнний стан. *Матеріали науково-практичної конференції викладачів, аспірантів та студентів Сумського НАУ*. 2023. С.454-455.
34. Тетерчук А. В. Монетарна політика Національного банку України: сучасний стан та перспективи змін. *Підприємництво та торгівля: сучасний стан і перспективи розвитку*. 2023. №. XII. С.38-39.
35. Тищенко В. В. Монетарна політика в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. 26 (2). С.76-81.
36. Шаров О. Міжнародний досвід монетарної політики в умовах війни: уроки для України. *Журнал європейської економіки*. 2022. 21.2. С.174-189.
37. Юрчишена Л. В., Побережна А. Р. Інструменти монетарної політики в Україні в умовах воєнного часу. *Актуальні проблеми розвитку фінансів в умовах цифровізації економіки України*. 2023. С.29-31.
38. Atlantic Council Global QE Tracker. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/global-qe-tracker/> (дата перегляду: 27.11.2023).
39. How many small businesses are there in the us in 2022?. URL: <https://www.oberlo.com/statistics/number-of-small-business-in-the-us> (дата перегляду: 27.11.2023).

40. How Small Businesses Drive The American Economy. URL: <https://www.forbes.com/sites/forbesbusinesscouncil/2022/03/25/how-small-businesses-drive-the-american-economy/?sh=44958ae94169> (дата перегляду: 27.11.2023).

41. Monthly Monetary and Financial Statistics (MEI): Interest rates. URL: <https://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=86#> (дата перегляду: 27.11.2023).

42. Small business is crucial to our local economy. URL: [https://www.ghcc.com/small-business-is-crucial-to-our-economy/#:~:text=According%20to%20a%20report%20issued,gross%20domestic%20product%20\(GDP\).](https://www.ghcc.com/small-business-is-crucial-to-our-economy/#:~:text=According%20to%20a%20report%20issued,gross%20domestic%20product%20(GDP).) (дата перегляду: 27.11.2023).

43. U.S. GDP 1960-2023. URL: <https://www.macrotrends.net/countries/USA/united-states/gdp-gross-domestic-product> (дата перегляду: 27.11.2023).

44. Ukraine: Core FSIs. URL: <https://data.imf.org/regular.aspx?key=63174545> (дата перегляду: 02.10.2023).